četvrtak - petak, 6 - 7. januar 2011. | Danas

bD božićni prilog

Božićna poslanica Srpske pravoslavne crkve i komentari
Strana III

Naša božićna priča o dve popadije

ZVEZDA OPERE I ĐAKON ALEKSANDAR

Strane VI-VII

Povratak vladike Grigorija u Mostar

„Povratak vladike zahumsko-hercegovačkog i primorskog Grigorija iz Trebinja u Mostar ima izuzetan značaj, jer vladika treba da bude tamo gdje je centar Hercegovine, a to je Mostar“, kazao je 13. decembra prošle godine visoki predstavnik Valentin Incko (Inzko) prilikom posjeta Mostaru i Žitomisliću, zabilježile su novinske agencije. Po mišljenju ovog visokog namještenika međunarodne zajednice, povratak Vladike Grigorije u Mostar ima i dodatno simbolično značenje, pa bi se sada mogao očekivati i značajniji povratak srpskih porodica u Mostar. Doduše, takvo što je lako kazati ali za takvo što bi bilo prvo neophodno osigurati uvjete za održivi život, što uključuje i zaposlenje, a tomu se Srbi povratnici jedva mogu nadati. Posla je u Hercegovini sve manje, hladna bezosjećajnost prema slabijima postala je karakteristika i ovog dijela svijeta.

Brojni hercegovački portali, inače dominirajući mediji u Hercegovini, tvrde da se u Mostar i dolinu Neretve vratilo do sada oko 4.000 Srba, ali predsjednik SGV-a (Srpskog građanskog vijeća) Mostara Goran Kosanić skeptičan je prema pouzdanosti ovog podatka. Sigurno je, pak, da na povratak u dolinu Neretve čeka oko 5.000 Srba, tvrde u SGV-u, čije kuće do sada nisu obnovljene i neće ni biti ukoliko se u rješavanje ovog problema ne uključe odlučnije nego do sada i oba bh. entiteta i država Bosna i Hercegovina i međunarodna zajednica. Također, morala bi se vrlo ozbiljno uzeti i pritužba gospodina Kosanića da se u Mostaru ne poštuje odluka o konstitutivnosti naroda pri zapošljavanju Srba u državne institucije i javna poduzeća pod kontrolom držav-

➔ Strana II

Sociolog uz paroha

Strana VI

Povratak vladike Grigorija u Mostar

Natavak sa strane I

Foto: Tanjug

nih/kantonalnih vlasti. A to je jedina sigurna „firma“ što se tiče redovitih plaća.

Vraćanje sjedišta Eparhije, koju je osobno u 13. stoljeću osnovao Sveti Sava, u grad u kojem se nalazilo od 18. stoljeća pa sve do ratne 1992. godine, kada je izmješteno u Manastir Tvrdoš, u Trebinje, jeste izuzetan vjerski i politički događaj u Hercegovini, zemlji siromašnoj lijepim događanjima i dobrim vijestima već dvije decenije. Iz Eparhije je ovim povodom priopćeno kako je povratak središta Eparhije i vladike Grigorija „čin podrške i ohrabrenja Srbima povratnicima u obnovi života u ratom rasijanom i porušenom Mostaru, ali i narodima drugih vjeroispovijesti koji u svojoj raznolikosti vijekovima žive rame uz rame u gradu na Neretvi“.

Bilo kako da je bilo, vrijedi pribilježiti kako se drugoga januara 2011. godine, na dan eparhijske slave Svetog Ignjatija, doista vratio izbjegli vladika zahumsko-hercegovački i primorski Grigorije u obnovljeno središte Eparhije u Mostaru, da bi odmah nakon svete liturgije pozvao Srbe da se vrate na svoja vjekovna ognjišta u Mostar i dolinu Hercegovine. Ocijenivši povratak u Mostar jednim od najznačajnijih događaja u istoriji Crkve, tako pišu agencije, vladika Grigorije je obećao da će sada biti više uz svoj narod i u dobru i u zlu. Iz središta Eparhije je, inače, priopćeno da druge pravoslavne crkvene opštine u Hercegovini neće biti zapostavljene ovim premještenjem, jer eparhijski arhijerej treba jednako biti prisutan i u Mostaru, Trebinju, Nevesinju i cijeloj Hercegovini. Svečanom činu prisustvovao je veliki broj visokih zvanica iz crkvenog i javnog života s područja Mostara i Hercegovine, i susjedne Crne Gore. Meni je posebno bilo drago vidjeti da je Katolička crkva u Hercegovini poslala najviše moguće izaslanstvo koje je predvodio biskup mostarsko-duvanjski monsinjor Ratko Perić, a u pratnji su bili i hercegovački franjevački provincijal Sesar i mostarski gvardijan fra Iko Skoko, inače moj kolega s Filozofskog fakulteta...

Potpisnik ovog prigodničarskog pregleda priznaje javno da je zbunjen gomilom pozitivnih vijesti i dobrih vibracija povodom povratka vladike Grigorija u Mostar. Ali, utoliko im se više radujem. Čitateljima Danasa predočit ću - kao Božićni poklon - nesvakidašnje izvode iz zapisa bojana Bajića, bivšeg predsjednika „Naše stranke“, objavljene na sarajevskom DEPO portalu (www.depo.ba), za koji obojica pišemo, ali se doista ne poznajemo. Slutim, naime, da Bajićevi lucidni zapisi govore o vladiki Grigoriju na posve kontra i demantirajući način, koji prosto dovodi u pitanje raširene predodžbe o njemu kao „pobjegulji“, intereždžiji, pohlepniku za vlašću, čvrstorukašu, i tsl.

U nastavku se, dakle, prezentiraju Bajićevi zapisi, uz minimalna kraćenja, pa o njima i vladiki sudite sami: „U ljeto 2008. godine u Trebinju, u Manastiru Gračanica, pričao sam sa vladikom Grigorijem skoro dva sata. Do susreta je došlo tako što je moja prijateljica Maja pozvala telefonom njegovog prijatelja Milana, a ja sjedio sa Majom, a on sa Milanom. Uzmem ja telefon od Maje, on od Milana, pa mu ja rekoh da bih volio s njim da popričam o dvije teme. Prva se tiče srpskog nacionalnog interesa u BiH, a druga da utvrdim da li sam ja lud u kontekstu te teme ili je lud gotovo cijeli srpski politički establišment u Republici Srpskoj, jer su nam pozicije dijametralno suprotne, tako da neko u svemu tome nije baš ‘čist’. Vjerovatno ga je to mogo doći do Trebinja. ‘Prekosutra mogu do podne’, velim. - ‘Čekam te onda u to doba’, kaže vladika. Dođem u zakazano vrijeme u Manastir Tvrdoš. Kaže jedan od monaha da je vladika u Gračanici, pa da tamo idem... Odem u Gračanicu (trebinjska replika čuvenog pravoslavnog manastira – primj. M.L.). Uvedu me u neki prijemni salon, retro opremljen, baš kao da je staro, a manastir nov. Poslije nekoliko minuta se pojavi vladika u bijeloj mantiji. Ne znam zašto, ali mi na um pade Njegoš kad ugledah Grigorija. Valjda zbog mladosti dvojice vladika, njihove viđenosti, ali i zbog njihove popularnosti među ženskim svijetom. Kaže vladika: ‘Pomoz’ Bog’, a ja uzvratih sa: ‘Dobar dan’. Rukovasmo se. Meni pade na um da sam mogao uzvratiti sa Bog ti pomogo, ne bi mi jezik otpao, ali sam bez razmišljanja ‘ispalio’ svoj pozdrav, pa mi malo bi krivo, da ne ispadne da kakve inate tjeram. Onda mi prolijeće kroz glavu kontramogućnost, da je možda vladika trebao meni nazvati dobar dan, jer otkud on zna da li sam ja pobožan kad me prvi put vidi. Srećom pa ubrzo sjedosmo, i počesmo diskusiju, jer se meni počela nadovezivati sljedeća misao o tome kako se taj pozdrav pomoz’ Bog ne mora nužno smatrati kao pobožan i vjerski, jer je on od velike upotrebe među Srbima u zadnjih dvadeset godina izgubio značenje i smisao, pa ga mnogi koji ništa zajedničko s moralom nemaju uveliko koriste i glasno izgovaraju. Uvijek se čudim kako mi se mozak otme kontroli kad se je zborenje na telefon dojmilo, pa on upita kad

> Ja sam formulisao postojanje izbora za Srbe u BiH, pod nazivom ‘TRI O’. Prva O: osvojiti. Druga O: odvojiti. Treća O: objediniti. Osvojiti se probalo, nije uspjelo, niti je moglo, niti je trebalo pokušavati, a još gore bi bilo ponovo probati. Odvojiti je nemoguće, suicidalno, nepotrebno. Objediniti na evropskom putu je moguće, dobro, treba na tome raditi

sa nekim bitnim sastajem, pa on nešto misli i nadovezuje sam sa sobom, umjesto da se koncentriše na temu i trenutak.

Kaže vladika da ga baš interesuje tema srpskog nacionalnog interesa, a naročito što sam rekao da sam možda lud u vezi s tom temom. Ispričam ja njemu moju teoriju o tri varijante srpske politike u BiH: nezavisnost, dejtonsko tavorenje uz neprihvatanje BiH kao svoje države, te na kraju aktivno prihvatanje BiH kao i srpske zemlje i borba za prosperitet i razvoj cijele BiH na evropskom putu. Onda mu ja kažem kako se zalažem za ovu treću opciju, a analizirajući sve što radi vladajuća politička elita u Republici Srpskoj, dolazim do zaključka da oni sve rade pogrešno. Rekao sam mu i da priča o nezavisnosti RS otvara mogućnost da Srbi u BiH završe kao Srbi u Hrvatskoj kad su odbili plan Z4, pa se ponekad reko’ pitam ko je lud. Često pođem sa strane da kažem da je griješim, pa onda ponovo računam, ali kako god saberem i oduzmem, meni ispadne da je aktuelna srpska politika u BiH potpuno pogrešna. Pa reko’ da mi je ikoga mudrog čuti šta misli na ovu temu.

Uze sad vladika slovo. Kaže da mu je baš drago da napokon čuje nekog Srbina da govori na taj način. Ovaj početak me ohrabri, em me nazva Srbinom, em mi se učini da će možda nešto od mojih teza podržati. A ja navikao da se ovakva razmišljanja u RS karakterišu kao izdajnička i antisrpska, pa moram priznati da mi je bilo drago kad to vladika reče. Ovo sam mu i prokomentarisao, kad on reče sljedeću stvar: ‘Ja sam Srbin dok je srpstvo podudarno sa hrišćanstvom. U stvarima gdje se srpstvo razilazi sa hrišćanstvom, u tim stvarima Srbin nisam’. Nastavlja on: ‘Slično tvojim razmišljanima o tri opcije srpske politike u BiH, ja sam formulisao postojanje izbora za Srbe u BiH, pod nazivom ‘TRI O’. Prva O: osvojiti. Druga O: odvojiti. Treća O: objediniti. Osvojiti se probalo, nije uspjelo, niti je moglo, niti je trebalo pokušavati, a još gore bi bilo ponovo probati. Odvojiti je nemoguće, suicidalno, nepotrebno. Objediniti na evropskom putu je moguće, dobro, treba na tome raditi’. - ‘Šta objediniti, Vladiko?’ ‘Objediniti Srbe, Hrvate i Bošnjake na putu u Evropu’, veli Vladika Grigorije. Onda poče pričati o BiH u najljepšem svijetlu, o muslimanima, katolicima i pravoslavcima u BiH koji su ‘osuđeni’ jedni na druge, o rodnom Varešu, o mogućnosti da svi budu svjesni svoga, a da poštuju druge, o svojoj Eparhiji zahumsko-hercegovačkoj koja se proteže cijelom Hercegovinom, od Trebinja do Širokog (ako se sad dobro sjećam dokle je rekao), o tome kako su te granice eparhije uspostavljene prije više vijekova, te kako dejtonske granice nisu nadležne za eparhijsko djelovanje SPC, čije granice pokrivaju cijelu BiH. Pričao je o privremenosti sjedišta eparhije u Trebinju, te o Mostaru kao vjekovnom sjedištu eparhije, u koje će se valjati vratiti kad-tad. Pomenuo je i onu veliku pouku i nauku: ‘Da mnogi u BiH traže iver u tuđem oku, a brvno u svom ne vide’.

Kaže da često ima priliku da se sreće na kojekakvim sijelima sa svim predstavnicima srpske politike iz Republike Srpske, pa ih često zna priupitati za koju opciju se opredjeljuju. Neki od njih kažu osvojiti, neki od njih kažu odvojiti, a niko ne izabere objediniti. Ti si veli prvi da biraš objediniti. Nastavi tako, reče Vladika Grigorije. Rastasmo se. Svašta smo još pričali, ali nije relevantno za ovu temu. Shvatio sam, pored svega, da Srpska pravoslavna crkva jeste tihi motor vraćanja Srba Bosni i Hercegovini, obnavljanja osjećaja pripadnosti, kako Srba BiH, tako BiH Srbima. Na to je obavezuju vijekovi, tradicija, eparhijske granice, ali i čist razum u ocjeni da je nenormalna politika odricati se Mostara, Sarajeva, Tuzle... SPC uz sve promašaje, ponašanje nečasnih pojedinaca iz crkve tokom rata, pa i propovijedi pojedinaca danas, pokazuje neke nove trendove, dok neke nove progresivne generacije teologa iz SPC-a u BiH imaju proaktivan stav prema BiH u njenoj sveukupnosti i svim njenim različitostima.

Volim ovu Bajićevu ispovijed, priznajem, pa taman bila „bajka“, Božić je, uostalom. Otuda i od mene sretan i srećan Božić svim pravoslavnim hrišćanima i ljudima dobre volje.

Priredio dr sc. Mile Lasić

Božićni običaji

Mile Nedeljković

ČETVRTAK, 6. JANUAR

BADNJI DAN

Sunce izlazi u 07,15, a zalazi u 16,13
6. dan u godini, 359 dana do kraja

Od svih praznika tokom godine, kao i tako raznovrsnih i lepih običaja koji ih prate, Badnji dan se izdvaja po načinu svetkovanja, živopisnosti obrednih radnji i značenjima koja sadrži. Kao što je krsna slava osobeni i prepoznatljivi znak za Srbina, tako je i badnjak naročita srpska običajna odlika. No, Badnji dan i badnjak nisu srpska neznabožačka tvorevina, niti novotarija sazdana na slovenskom obožavanju drveća, već su, svojim poreklom, iz one duhovne riznice koja je nastala u temelju i jezgru narodnoga bića kakvo su u pradavnini bili Indoevropljani. Srbima kao delu slovenske porodice naroda, koja je grana velike indoevropske etničke, jezičke i kulturne zajednice, danas može biti na ponos što su, održavajući Badnji dan, sačuvali – više no bilo koji od indoevropskih naroda – ovaj praznik u punoj običajnoj svežini, premda on seže u najtamnije dubine vekova, do praskozorja ljudske civilizacije, u samu iskon (...)

Sečenje badnjaka. Badnji dan je nepokretni praznik i pada uvek 6. januara (24. decembra po starom kalendaru). Njegovo svetkovanje počinje sečenjem badnjaka, koji se po pravilu odseca u osvit samoga praznika, pre izlaska sunca. Za badnjak se seče uglavnom hrastovo drvo, a može i cerovo ili graničevo. Nije teško prepoznati ostatke staroga slovenskog obožavanja drveća, u načinu ophođenja prema badnjaku prilikom seče: kad se pristupi drvetu od koga će se seći badnjak, ono je obavezno pozdravljano, najčešće sa: „Dobro jutro badnjače, i čestit ti Božić!“, pa je posipano žitom donetim od kuće u rukavici, a ponegde je badnjaku donošen i poseban obredni kolač. Očito, u badnjaku je personifikovano živo i božanstveno biće.

Badnjak se seče sa istočne strane i pazilo se na to da odsečen padne na istočnu stranu, zbog čega je poslednji udarac sekirom zadavan sa zapadne strane. Ako se imaju u vidu značaj i simbolika strana sveta u narodnom životu i verovanjima, onda je shvatljivo da badnjak simboliše božanstvo sunca i životodavne vatre. Pazilo se na to da se sečenje badnjaka obavi ćuteći, jer je ćutanje bitan preduslov uspeha magijske radnje. Prvi iver odskočio pri sečenju badnjaka nije smeo da padne na zemlju, jer bi izgubio delotvornu moć, pa je hvatan rukom, a imao je višestruku namenu: stavljen u karlicu trebalo je da omogući da se tu skuplja kajmak debeo kao iver, ili, ako se stavi na košnice, da niko ne može pčelama da naudi, a verovalo se i u lekovitost vode u koju je potopljen prvi iver, pa su je oboleli pili radi ozdravljenja. Ni badnjak, pri padu, nije bilo poželjno da padne na zemlju, već ga je onaj što ga seče dočekivao na rame.

Negde se seče jedan badnjak, negde su sečena dva, ili tri, a ponegde onoliko badnjaka koliko je muških glava u kući. Badnjak je nošen kući na ramenu, a pridržavan je rukom koja je morala biti u rukavici. Uveče, kad se svi poslovi podmire, badnjak je unošen u kuću. Ponegde, kao u Aleksinačkom Pomoravlju, badnjak je i oblačen, obavijan u žensku košulju, da bi se množili ženski jaganjci. Pri unošenju, badnjak je posipan kukuruzom, da bi godina bila rodna. Kad ga stave na ognjište, ukućani su ga darivali večerom i celivali, a tek potom je potpaljivan (...)

Božićna poslanica Srpske pravoslavne crkve

Protiv abortusa, hedonizma i zloupotrebe slobode

Foto: Stefanija Savić

Bog je obdario čoveka mnogim i divnim darovima: Patrijarh Irinej čita Božićnu poslanicu

Živica Tutić
sociolog religije

Ovogodišnja poslanica je dosta duža nego inače i u njoj SPC iznosi svoje aktuelne stavove uglavnom prema etičkim pitanjima. To je stav Crkve, i ne može se reći da li je dobar ili ne, nego oni koji čitaju treba sami da razmisle da li se sa time slažu. Reč je o seksualnoj i bračnoj etici, ali nema ništa o privrednoj etici i drugim koje građane interesuju. Što se tiče trgovine organa, to nije ništa novo i već je ranije rečeno.

Mirko Đorđević
sociolog religije

Ne vidim neku veliku novinu, već su ti stavovi uobičajeni za poslanice za Božić i druge prilike, osim što je naglašena politička nota u vezi sa Kosovom i Metohijom. Međutim, patrijarh već odavno ogovori o obespravljenim Srbima na Kosovu iz nekih razloga. Kada je reč o trgovini organima, na to je dobro stavljen akcenat, ali smatram da je trebalo naglasiti da se taj monstruozni zločin može osvetliti jedino istragom. Što se tiče medija, taj stav je već poznat.

Zločin trgovanja ljudskim organima

Zločin trgovanja organima nevinih srpskih žrtava mržnje i terora odvijao se u mnogim slučajevima uz saučesničko ćutanje predstavnika međunarodne zajednice, a oni su znali šta se stvarno dešava „na terenu“, iznosi se u ovogodišnjoj Božićnoj poslanici koju je u sredu u Patrijaršiji u Beogradu pročitao poglavar Srpske pravoslavne crkve (SPC) patrijarh Irinej. Kako se dodaje u poslanici, odnos mnogih moćnika prema srpskom narodu na Kosovu i Metohiji najteži je primer nepoštovanja nečijih prava.

U poslanici se, takođe, navodi da se danas u svetu ne poštuju dovoljno individualna prava i slobode, kao ni kolektivna, kao što su prava Crkve.

- Ljudi našeg doba upravo su na putu obogotvoravanja pohote tela i telesnog mudrovanja, telesne pameti. A kad god je neko ljudsko društvo u istoriji kretalo tim putem, ono se neminovno nalazilo u predvorju svoje katastrofe i pred propašću svoje civilizacije – napominje se u Božićnoj poslanici.

Stavljanje „hedonizma na pijedestal božanstva“, dodaje se, dovelo je do masovnog čedomorstva i njegovog ozakonjenja, kao i do pojave side. Kada je reč o abortusu, u poslanici je navedeno da „ko ubija Boga u sebi i dete u majčinoj utrobi, uništava samoga sebe, ugrožava samo najdublje tkanje i neprolazni smisao života“. Patrijarh je ukazao da je Bog obdario čoveka mnogim i divnim darovima i da je čovek prizvan da te darove upotrebljava na pravi način, a ne da ih zloupotrebljava.

- Plod tih božijih darova i stvaralačkih sposobnosti datih čoveku jesu i savremeni čovekovi izumi, na primer sredstva masovne komunikacije - elektrika, film, televizija, novine, internet - rekao je patrijarh Irinej. On je dodao da ta i mnoga druga moderna sredstva opštenja među ljudima i prenošenja duhovnih, naučnih, moralnih, estetskih, kulturnih i drugih vrednosti i svečovečanskih iskustava takođe mogu biti i bivaju zloupotrebljeni.

- Što je manje Boga i Božje ljubavi u ljudima, to je manje ljubavi u ljudskim odnosima, to je manje istinske ljubavi u braku, porodici, društvu, između oca, majke i dece i uopšte među ljudima – istaknuto je u poslanici.

Posebno je podvučeno da su ljudska sloboda i čovekova prava neograničeni. ***B. C.***

Dimitrije Kalezić
profesor teologije u penziji

Ovogodišnja poslanica potpuno je svečano intonirana i počinje od rođenja bogočoveka što je osnov naše vere. Glavni deo spušten je u realnost koja nas okružuje i govori o slobodi. Upućuje se na razložno korišćenje tekovina civilizacije, kao što je tehnika, i uopšte na odgovorno ponašanje čoveka. Potrebno je da ljudi budu svesni upotrebe i zloupotrebe korišćenja sredstava masovne komunikacije, i to je poučni deo poslanice. Hrišćanstvo je religija koja svet spasava, pa tako se u ovoj poslanici daju uputi kako bi se ljudi odgovornije ponašali.

Vladimir Ilić
Centar za razvoj civilnog društva – Zrenjanin

Ovogodišnja Božićna poslanica ne sadrži nove stavove i koncentrisana je na dve ključne tačke – zločini nad Srbima na Kosovu i izlaganje filozofskog stava usmerenog ka kritici hedonizma. Njegova svetost partrijarh Irinej je iskoristio pravo, koje njemu kao i drugim građanima garantuju članovi 9 i 10 Evropske povelje o ljudskim pravima i članovi 43 i 44 Ustava Srbije.

PETAK, 7. JANUAR

BOŽIĆ

Sunce izlazi u 07.15, a zalazi u 16.14
7. dan u godini, 358 dana do kraja

Od svih hrišćanskih praznika se danas – ne računajući Uskrs, koji se izdvaja kao praznik nad praznicima – sa crkvenog stanovišta petnaest praznika stavlja u viši rang od ostalih, pa se otuda i nazivom naznačuju kao veliki praznici, a među njima je Božić, kao najveći od petnaest velikih praznika.

Međutim, u prva tri stoleća hrišćanstva ne samo što Božić nije svetkovan nego se nisu uviđali ni potreba ni značaj njegovoga praznovanja. Objašnjenje za to je veoma jednostavno: prvi hrišćani nisu pridavali nikakav značaj telesnom rođenju, koje je uzimano samo kao tužna činjenica da je rođen jedan grešnik više, već su, sviknuti progonima i stradanjem za svoju veru, smatrali da je smrt, ukoliko je u zemnom životu dotle čovek ispunio svoje dane vrlinama, u stvari – rođenje koje vodi u večnost. Otuda je krštenje, kao vid duhovnog rođenja, smatrano početkom puta ka hrišćanskoj vrlini i večnosti, pa je zato u prva tri veka pridavan veći značaj Hristovom krštenju nego rođenju.

Postoje pomeni praznika Hristova rođenja u prvoj četvrti 4. veka, ali je njegovo praznovanje jamačno prvi put obavljeno tek 354. godine u Rimu, kada je Božić odvojen iz, do tada zajedničkog, praznovanja Bogojavljenja. No, u nauci je sporan 25. decembar kao tačan datum Hristovog rođenja, pa su do danas ostali nepoznati, tj. neutvrđeni dan i mesec kada se taj događaj zbio. Po nekim crkvenim ocima, Hristos je rođen pet do šest godina pre nego što je to danas opšteprihvaćeno. Od značajnog uticaja za uvođenje praznovanja 25. decembra kao dana Hristovog rođenja je činjenica što je novim praznikom (Božićem) potisnuta dotadašnja svetkovina Rođenje boga Sunca, koja je dotad održavana istog datuma (25. decembra), dakle neposredno po zimskoj kratkodnevici, kada snaga Sunca postaje primetnija i dan duži.

Iako strogo praznični, dani slavljenja Božića su smatrani za veoma povoljne da se u njima započnu novi radovi, jer se verovalo da će tada biti uspešni. Svako u svom poslu – poljodelci, zanatlije i ženskinje na svoj način su nastojali da započnu, ili simbolično naznače svoje radove, kako bi ih sa uspehom obavili.

Česnica. Ujutro na Božić je sa izvora, koji je posipan kukuruzom i kićen bosiljkom, zahvatana tzv. nenačeta voda kojom je mešena česnica (pogača ili beskvasni hleb). Česnica je samo jedan od obaveznih obrednih hlebova, a u nju se stavljaju novčić i znamenja za razne vrste delatnosti i poslova, pa se po delu i znamenju koji nekome pripadne sudilo kakve će sreće biti ili u čemu će imati uspeha.

Dukat u česnici. Unija pekara Srbije i Turistička organizacija Beograda od 1991. godine priređuju kod Terazijske česme ispred hotela „Moskve“ lomljenje česnica u kojima se nalaze dukati. Za česnicu u kojoj je zlatnik upotrebi se više od 15 kilograma brašna. „A narod, kao narod. Mnogima nije bilo do parčeta hleba, koliko do dukata. Kidali su česnicu, a kada su videli da nema ništa, bacali su je po zemlji. I baš u tako bačenom parčetu svoju sreću pronašla je Milica Sekereš, koja je sa betona pokupila komad kolača“, zapisale su „Večernje novosti“ 2007. godine.

Sjakanje. Običaj da izjutra na Božić domaćin i ukućani, uz upaljenu sveću, sjaču (uzvikuju: „Sjaj Bože i Božiću našemu...“, dodajući ime svakoga od njih) naziva se sjakanje (u Hercegovini šjakanje).

Polažajnik. Dok se o Badnjem danu ništa iz kuće ne iznosi ili drugome daje, niti se ide u posete – jer je to svečanost svake porodice, koja treba da je tada na okupu, dotle o Božiću veliku ulogu ima prvi posetilac koji pohodi neko domaćinstvo. Taj se posetilac, tj. polažajnik ili polaznik, dočekuje, po verovanju, kao božiji izaslanik, i ugošćuje se najvećom pažnjom, jer se smatra da od njega zavise sreća i napredak domaćinstva.

Sam polažajnik čestita Božić blagosiljanjem uz džaranje vatre badnjakom, želeći da kuća ima onoliko uspeha i ploda u nečemu koliko pri tome iskoči varnica. U nizu obrednih radnji oko polažajnika (izuvanje, ogrtanje guberom) vrebao se pogodan trenutak da se polažajniku izmakne stolica i da on padne na pod. To je činjeno, kako se veruje, da bi sreća ostala u kući. Polažajnik je obilato darivan, kao što donosilac sreće zaslužuje, a u nekim krajevima su nastojali i da se polažajnik napije. Često mu je u

➔ *Strana V*

Orlando Antonini, ambasador Vatikana u Srbiji, za Danas

Božić u Kraljevu

Papa Benedikt XVI u svojoj poruci za Svetski dan mira 2011. poručuje da verska sloboda, kao i pravo na život, predstavlja osnovno ljudsko pravo, univerzalno i neotuđivo, koje nije proizvod pozitivnog prava, nego prethodi državi. Njeno poštovanje je uslov moralne legitimnosti svake društvene norme i neodvojivi je deo pravne države. Država, stoga, s drugim javnim institucijama, mora da prizna to pravo kao suštinsko za dostojanstvo ljudi i kao neodvojivi element integriteta i mira u društvu. Ono se ne može negirati, a da se time ne prekrše i druga osnovna prava i slobode, pošto su ona njihova sinteza i suština – objašnjava ambasador Vatikana u Srbiji monsinjor Orlando Antonini u razgovoru za Danas

Foto: Stefana Savić

Verske slobode lakmus za poštovanje svih ljudskih prava: Orlando Antonini

● Papa Benedikt XVI kaže da su „verske slobode put do mira". Da li se ustinu svi sukobi i sporovi u današnjem svetu mogu svesti na pitanje poštovanja verskih sloboda?

- Možda se ne mogu svi problemi današnjice podvesti pod nepoštovanje verskih sloboda, ali je sigurno ono što je primetio još papa Jovan Pavle Drugi da su verske slobode „lakmus papir preko kojeg se proverava poštovanje svih ljudskih prava". U tom smislu papa Benedikt XVI u našem multikulturalnom, multireligioznom i sekularizovanom svetu vidi kao suštinu očuvanje slobode i prava na ispovedanje sopstvene vere - individualno ili u javnosti, čak i mogućnost promene vere ili da ne budete vernik.

● U papinoj poruci za Svetski dan mira ističe se da su „hrišćanske zajednice izložene progonima, diskriminaciji, nasilju i netrpeljivosti, posebno u Aziji, Africi i na Srednjem istoku". Da li se ista ocena može izreći i za hrišćansku Evropu, koja se nedavno suočila sa izveštajem specijalnog izvestioca Saveta Evrope Dika Martija o trgovini ljudskim organima na Kosovu i Metohiji i u Albaniji, čije su žrtve uglavnom Srbi?

- Odgovor na ovo pitanje zavisi od odgovora na jedno drugo pitanje: da li su Srbi bili žrtve trgovine organima na Kosovu, ukoliko pretpostavimo da su zločini dokazani, zato što su Srbi ili zato što su hrišćani? U prvom slučaju radi se o rasizmu, etničkom nacionalizmu i nečem drugom, a ne o religiji. Kada, kao što je to slučaj na Balkanu, ali ne samo na Balkanu, religije koje imaju univerzalni karakter, poput hrišćanstva i islama, zbog istorijskih i kulturalnih razloga, ali iznad svega zbog političkih uslovljavanja, mada to same nisu želele, od univerzalnih postanu nacionalne i svedu se na jednu etničku zajednicu, onda su one instrumentalizovane. Tada daju identitet da bi se razlikovale i suprotstavile strane i etničke zajednice. Time se stiže do zločina, a iznad svega do predrasuda, koje hrani, uvećava i održava propaganda. Takve predrasude mogu trajati vekovima. Iz tog razloga ne prihvatam olako razgovor o „verskim ratovima", kada se radi o ratovima s političkim, nacionalističkim, etničkim karakteristikama, koji se kriju iza religije, koja služi da obeleži grupe i narode koji su suprostavljeni. Nije lako utvrditi da li neki fenomen ima religioznu, politički ili etničku konotaciju. U svakom slučaju očigledno je da neko ko svojim delima negira moralne vrednosti, a misli da je vernik, ne može se smatrati pravim pripadnikom te zajednice, bez obzira na to da li je on katolik, pravoslavac, musliman ili pripada nekoj drugoj verskoj zajednici, a još manje se može to nedelo pripisati njegovoj crkvi ili ih identifikovati kroz ceo narod ili etničku zajednicu kojoj pripada.

● Papa Benedikt XVI, između ostalog, kritikuje „moralni relativizam kao ključ mirne koegistencije", kao i „suptilne napade na veru u državama Zapada, koji se ogledaju u negiranju istorije i odbijanju verskih simbola, koji izražavaju identitet i kulturu većinskog stanovništva". Šta Vatikan predlaže kao rešenje za očuvanje identiteta sekularnih društava?

- Pokušava da, pre svega, putem diplomatskih misija, koje su mu na raspolaganju, ne dođe do zakonodavnih rešenja koja ne samo eliminišu institucije nego i vidljive znakove hrišćanskog nasleđa. Zbog problema izlaganja krsta na javnim mestima u Evropi, Sveti otac polaže nadu u obnovu vere kod novih generacija. Zato je osnovao novo „ministarstvo" za novu evangelizaciju. Ono će imati za cilj evangelizaciju savremenog sekularnog posthrišćanskog društva, s namerom da ponovo upozna narode koji su postepeno od renesanse, prošavši kroz 17. vek nauke, pa 18. stoleće iluminizma, pozitivizam 19. veka, materijalizam 20. veka i aktuelni relativizam, potpuno udaljili od hrišćanskih korena koji su, u velikoj meri, gradili njihovu civilizaciju. Uvereni smo da Bog ima svoj plan za budućnost hrišćanstva, ali i za druge svetske religije. Na nama je da budemo pažljivi i da pravilno tumačimo znake vremena.

● U 2011. navršava se 25. godišnjica Svetskog dana molitve za mir u Asiziju? Koliko su one doprinele očuvanju mira i prevazilaženju oružanih sukoba u svetu?

- To nije bila zajednička molitva, nego simultana molitva delegacija koje su predstavljale različite religije sveta. U isto vreme svaka grupa je u različitim delovima Asizija, poštujući sopstvene forme, molila Boga za mir u svetu. Pitate kakvi su konkretni rezultati? Od 1986. pa nadalje svedoci smo sukoba, ali ne bih potcenio efekat koji je taj događaj, kao i drugi slični imao među samim religijama: promena u odnosima, prelazak od suprotstavljenih stavova u stav međusobnog poštovanja. Za Crkvu dijalog između sledbenika različitih vera predstavlja važan oslonac u zajedničkom radu na dostizanju mira.

Jelena Tasić
Prevod: Igor Radojčić

Privilegija crkve

● Povodom zemljotresa koji je nedavno zadesio Kraljevo, najavljeno je da će Vatikan uputiti poziv vernicima širom sveta da upute pomoć. Koliko je važna solidarnost među crkvama u ovakvim situacijama - Vi ste rodom iz Akvile koja je 2009. takođe stradala u zemljotresu?

- Isus se ove godine rodio među Kraljevčanima, kao što je to za Božić 2009. bilo u mom gradu. Njegovo biblijsko ime je Emanuel, odnosno Bog s nama. Bog koji postaje čovekom je Bog koji je solidaran sa svakim čovekom u svim situacijama koje preživljavamo, tužnim i sretnim, u bolesti i zdravlju, siromaštvu i bogatstvu, nesreći i sreći. On je sa nama i sa onim građanima Kraljeva koji su nestali u ruševinama, u Akvili ih je bilo 300. Za nas u Akvili bila je uteha da vidimo stotine volontera iz svih regiona Italije koji su sedam dugih meseci, na smenu, pružali pomoć, popravljajući kuće, donoseći hranu, ali i prijateljstvo. Nadam se da i građanima Kraljeva pruža utehu kada vide solidarsnost sa raznih strana, bez razlika i od Svete stolice i raznih humanitarnih katoličkih organizacija, makar ona bila i simbolična. Ovoga puta u novcu, od 70.000 evra radi kupovine montažnih kuća. Upravo ovde na humanitarnom planu, kao i na planu edukacije sopstvenih vernika radi dostizanja mira u svetu i društvu, crkve mogu da nađu svoje privilegovano i najšire polje delovanja. Na taj način to će zaista biti Božić solidarnosti i ljubavi prema bližnjem, a to je upravo ono što nam je Isus i doneo.

Životni put Patrijarha Moskovskog

Uskoro novo izdanje Interkomerca **„Patrijarh Kiril: život i poimanje sveta"**

Nakon uspeha sa naslovima **Smelost nade** i **Promena u koju verujemo** Baraka Obame, kao predsedničkog kandidata i kao predsednika SAD, i **Memoara Dejvida Rokfelera**, iz Interkomerca najavljuju novu knjigu „PATRIJARH KIRIL: ŽIVOT I POIMANJE SVETA", o životnom putu i delu patrijarha Moskovskog i sve Rusije Kirila.

Interkomerc je jedna od vodećih kompanija za trgovinu i privrednu razmenu sa Kurskom oblasti (zapadna Rusija). Za publikovanje ove knjige na srpskom tržištu Interkomerc je dobio blagoslov Ruske crkve, kao i Patrijarha Kirila.

Izdavači knjige ukazuju na ogroman značaj crkve u ruskom društvu što govori da će razmišljanja i stavovi Patrijarha Kirila znatno obeležiti budućnost Rusije.

Knjiga se sastoji iz dva dela. U prvom delu su predstavljene neke od najvažnijih oblasti delovanja Ruske pravoslavne crkve u kojima je Patrijarh Kiril aktivno učestvovao.

U drugom delu prikazani su stavovi Patrijarha Kirila o odabranim karakterističnim duhovnim i svetovnim pitanjima savremenosti, među kojima su pojam vere, brak i porodica, crkva i država, tadicionalne i liberalne vrednosti, demografska kriza i kriza ličnosti, ljudska prava i moralna odogornost i evropski projekat.

Prvi utisci o knjizi:

- Obimna.
- Interesantna.
- Tematski bogata i raznovrsna.
- Argumentovana.
- Pisana razumljivim jezikom i jasnim stilom.

Autor knjige je arhiepiskop Volokolamski Ilarion (Alfejev), predsednik odeljenja za spoljne crkvene veze RPC.

Foto: Stefana Savić

Od Obame, preko Rokfelera, do Patrijarha Kirila: Goran Perčević, predsednik Interkomerca

Hristos se rodi

SPECIJALNI IZVEŠTAJ

Radivoj CVETIĆANIN

Juče je k Pupovcu došla čitava Hrvatska. Već godinama je tako, na božićni prijem kod Srba dolazi se ritualno, kao na Čabu: enturaži predsednika države i premijera vlade, pa ministri, zatim generali, policajci, opozicija, novinari, pisci, ambasadori, manjinci, najzad, razume se i poneki pijanac. Na Pupovčevom prijemu u Novinarskom domu – koji je

kao prostor skromnija varijanta od zagrebačkih hotelskih salona – ne meri se samo politički prestiž nego se opipava i politički puls nacije. Uzmimo za ovu priliku u fokus samo jednu političku grupaciju, domaćine Srbe: sudeći prema jučerašnjem danu, recimo, kotiraju jako dobro. Cenjeni, omiljeni, hvaljeni, i na Pantovčaku i na Markovom trgu! Ako im elitu hvali vlast, medijsku i kulturnjačku hiperstrukturu im hvali opozicija. Toliko, i jedne i druge, da bi se – bez šale - morali zamisliti.

Kako je to počelo i sa kim, jedna je, međutim, priča sa tužnim krajem. Pre nekih sedam godina, naime, u isti ovaj Novinarski dom, na isti ovaj *domjenak*, u isti ovaj pravoslavni Badnji dan, stupio je Ivo Sanader: došao kao srazmerno nepoznat premijer otišao je sa prijema kao dobro poznat državnik. Sve se odigralo u jednoj *povijesnoj minuti*, kad je Pupovcu i okupljenim Srbima rekao ono – mnogima poznato – Hristos se rodi. Imao je Sanader iza sebe okršaj sa tuđmanovcima u sopstvenoj stranci koji je bio dobio. Imao je i izborni okršaj sa Račanovom levicom, koju je takođe tukao. Ali, ipak još nije bio stao na stazu državnika. Daleko čak od toga. Pošlo mu je to za rukom tek kad je izgovorio božićnji pozdrav otpozdravljajući Pupovcu. Danas je Sanader tu gde je. Prešao je veliki luk od te svečane sale do salcburškog zatvora, tako da mu juče u Zagrebu gde je zapravo počela njegova slava niko nije ni smeo ni hteo spomenjuti ime, osim eventualno sa pompeznim prezirom i osvetničkim gnevom.

Bio je to šok i za moje Hrvate i za tvoje Srbe, kazao je autoru ovih redaka u jednoj evokaciji svoga blistavoga trenutka. Sasvim je izvesno da ako je i postojao drugačiji, bolji put svakako nije. Rat jeste bio skoro deceniju iza. Tuđman jeste bio mrtav. Trgovci i fariseji su bili počeli svoj posao. Ali, neporecivi slojevi mržnje još su stajali između dva naroda. Trebalo je odvažnosti krenuti ususret budućnosti koju mi danas, recimo, nešto razgovetnije vidimo. Hoćemo da kažemo da procesi koje otvaraju Tadić i Josipović ne bi bili mogući bez Sanaderovog „Hristos se rodi". Sanader je njihov Jovan Preteča.

Sanader je, naravno, svoj istorijski korak napravio krajnje racionalno. Nije ga prema Srbima vodila neka nostalgična emocija. U ličnoj komunikaciji imali smo se prilike uveriti da je njegova politička filozofija bila okrenuta na stranu suprotnu od one na kojoj je geografski, a ponekad i politički, stajala Srbija. Hrvatska se vraća kući, govorio je kad je Hrvatska ulazila u Nato. Kulturološki ne trpim pojam Balkana, takođe su njegove reči, na jednoj večeri koju smo imali kod predsednika Tadića. Premda je doktorirao kod profesora Srbina, nije sa Srbima ostvarivao dublje lične veze. Nije, zapravo, poznato da je imao prijatelja Srbina. Prati ga loš glas da je iz splitskog HNK kao intendant izbacivao Srbe u vreme državne tranzicije i rata. Kad je formirao poslednju vladu, tako kažu insajderske informacije, nije za potpredsednika hteo Sašu Miloševića. Da vidite li koje prezime ima taj čovek, pitao je srpske pregovarače za koaliciju. Uzeo je Uzelca, a onda ga je u vreme sednice znao iritirati da zašto vodi beleške. Ili da mu pripreti, rečima da neće Uzelac – kad je ovaj bio nešto tako izjavio – određivati kad će Hrvatska priznati Kosovo.

Odjek Sanaderovog božićnog pozdrava

U Beograd je za stare Jugoslavije dolazio retko, samo – kako je jednom rekao potpisniku ovoga teksta – u vreme Sajma knjiga. Pa ipak, ako je i bio hrvatski nacionalista bio je onaj prosvećeni. Imao je matricu koju je politički vrteo kao mlin – da *drugi i drugačiji* ne smeju biti problem u hrvatskome društvu. On je tu tezu, nesumnjivo, prakticirao. U Jasenovcu – koji jeste test – govorio je uvek sa stajališta civilizovanog čoveka. Srbiju je smatrao najvažnijim partnerom u regionu, i Koštunicu i Tadića hteo je za prijatelje. Kad je – kao Bobi Fišer, neporažen – silazio s vlasti, o tome nije obavestio svoga predsednika Mesića ali jeste dan ranije srbijanskoga, Tadića. Uzgred, Mesića je u internim razgovorima zvao vrtni patuljak. Napokon: više puta imali smo prilike od njega samoga čuti to da je bio protivnik podizanja tužbe protiv Srbije u Hagu. Bio sam u manjini, govorio bi u poverenju. Utisak je da je govorio istinu.

Hristos se rodi kojim je otpozdravio Srbima bio je, dakle, deo njegovoga racionalnoga političkog projekta uvođenja Hrvatske u Evropu. Bez Srba kao partnera to ne bi išlo. Možda mu hrvatska desna svest to nikada neće uzeti za dobro, kao što neće ni rušenje Tuđmana, ni isporučivanje generala Gotovine Hagu. Ali, Sanader je sve to uradio. Danas, međutim, nije na udaru samo njegov poredak korupcije. Kosor neskriveno kaže da vraća Tuđmana, a nema sumnje da bi vratila iz Haga i „junačkoga generala". Sanader je, dakle, kriv ne samo zato što je eventualno krao, nego i zato što je Sanader. Iz nasleđa ovoga čoveka koji je dvaput za svoje vladavine od novinara proglašavan ličnošću godine, koji je uvek imao harizmu ali ne i popularnost, koga su prijatelji od milja zvali Kim Il Sung iz Dugobaba (rodno selo), iz njegovoga nasleđa još jedino traju Srbi kao izabrani narod njegove evropske politike. Jakobinske strasti koja prati Sanaderovu javnu istragu oni će se spasiti – možda – ako joj se pridruže u bespoštednoj akciji. Književnik Zoran Ferić napisao je već da „Sanaderovo Hristos se rodi jeste najskuplje naplaćena Božićna čestitka u povijesti kršćanstva".

Božićni običaji / nastavak sa strane III

čašu s pićem stavljan novac koji mu pripada, naravno kad piće ispije. U Vojvodini su verovali da je dobro da polažajnik povraća – da bi godina bila rodna, pa su ga prekomerno gostili. Na kraju su ga darivali namenski mešenim polažajničkim kolačem i posebno spremljenim poklonom (košuljom, čarapama, maramom i sl.) i uz zaglušnu buku, svirku i pesmu okićenog ispraćali.

U nekim krajevima je bio običaj da se kao polažajnik uvodi u kuću neka od životinja i to je životinjski polažajnik. U Popovom polju je takav polažajnik (pohodnica) bivala ovca, kao i u Resavi, gde su se još kao polažajnici javljali vo, svinja ili petao, a u predelu Budžaku kod Zaječara je kao polažajnik uvođen pas.

U Visočkoj nahiji su muslimani sve do Drugoga svetskog rata na pravoslavni Božić držali da im je polaznik prva osoba koja bi ih toga dana posetila, a imali su običaj da kao polažajnika uvedu kozu, ili koju drugu životinju iz tora. Očito, ovaj običaj i dan njegovoga održavanja su razgovetan znak njihovoga etničkog porekla.

Prvo omršenje. Rano izjutra na Božić, prvo omršenje posle dugodnevnog posta bilo je kao neka vrsta pričešća, pa se pazilo na to čime će se ljudi omrsiti. Najčešće je, kao nafora, prvi mrsni zalogaj bio po komadić srca, bubrega, džigerice, slezine, dunje i jabuke, pečenih u božićnoj pečenici. Ponegde se nastojalo da prvi mrsni zalogaj bude od vrapca, koga su ranije ulovili i osušili za tu priliku, ili od zeca, da bi, kako se verovalo, ljudi bili hitri. U Homolju su za tu namenu sušili divljeg goluba, jarebicu ili kosa – da svi pevaju i budu veseli. U Vojvodini bi se omrsili žunama, ali češće kobasicom sa ražnja, a u okolini Aleksinca kačamakom začinjenim mašću i čvarcima.

Mesojeđe. Božićem počinje onaj deo godine koji se u narodu naziva mesojeđe. Kao što samo ime kaže, mesojeđe je vreme kada se jede meso. Do Božića je šestonedeljni post, a prvo omršenje je na Božić, koji je mrsan, pa ma pao i u petak ili sredu, kao što su mrsni sreda i petak po Božiću, što je i razumljivo: ko da posti posle četrdeset i dva dana posta? I Crkva razrešava obaveze posta u prvoj sedmici mesojeđa (tzv. trapava sedmica).

Mesojeđe su dani, sve do pred uskršnji post, kada se, kako kažu u Riječkoj nahiji u Crnoj Gori – samo ije, pije i veseli. U Staroj Srbiji se mesojeđe još naziva gostani dani, jer se tad ljudi uzajamno goste, posećuju i čašćavaju, učvršćuju stara i sklapaju nova prijateljstva. Sofra je puna, a pristigao je iz sušnica jesenski svinjokolj (suvo meso, kobasice, dimljena prśuta, režnjevi slanine), pa se i sveže kolje.

Pravih mesojeđa je najmanje četiri sedmice. Donedavno je mesojeđe bilo vreme kada se najviše svadbovalo i svatovalo, jer su ženidbe i udadbe strogo izbegavane u vreme posta.

SUBOTA, 8. JANUAR

BOŽJI DAN

Sunce izlazi u 07,15, a zalazi u 16,15
8. dan u godini, 357 dana do kraja

U Crkvi se drugi dan Božića posvećuje Bogorodici, u zahvalnost što je rodila Boga i Spasitelja, a uz to se čini i pomen za još dvadesetak svetaca i čudesnih zbitija. U narodu je, međutim, ovaj dan poznat kao Božji dan i uglavnom se provodi svečano kao i sam Božić. U Leskovačkoj Moravi se ovaj dan naziva srednji dan, jer Božić traje tri dana, a ovo je po redu drugi božićni dan.

O Badnjem danu je svaka porodica na okupu, o Božiću svaku porodicu posećuje polažajnik, i ona mu kao donosiocu sreće ukazuje punu pažnju, a na Božji dan već nastaje združivanje ljudi u naselju, opštijim međusobnim posećivanjem ili okupljanjem radi zabave i veselja (...)

Auto teksta **MILE NEDELJKOVIĆ** (1941-2009) bio je jedan od najboljih poznavalaca narodnog života i kulturne baštine Srba. Knjiga „Srpski običajni kalendar" - iz koje uz saglasnost nosilaca autorskih prava donosimo ove fragmente o Božićnim običajima u Srba - prvi je u celosti rekonstruisan srpski narodni kalendar, koji, u posebnim člancima, pisanim za svaki pojedinačni dan, sadrži pregled svih narodnih i crkvenih praznika i godišnjih običaja datih u hronološkom nizu od 1. januara do 31. decembra. Donoseći azbučnik svih slava, biografije svetaca i srpski svetačnik, ova knjiga je i svakodnevni podsetnik o mesečevim menama, postovima, poslovima, slavama, preslavama, zavetinama, litijama, obrednim povorkama, zadušnicama i narodnim nazivima dana, nedelja, meseci i kračih i dužih vremenskih odsečaka.

„Srpski običajni kalendar" je godišnjak koji izdavačka kuća ČIN iz Beograda objavljuje od 1997. godine.

Aneta Lalić, supruga Slobodana Lalića, paroha pravoslavne crkve u Zagrebu i direktora Pravoslavne gimnazije „Katarina Kantakuzina", govori za Danas

Nema obrasca za „optimalnu popadiju"

Kao supruga pravoslavnog sveštenika naučila sam biti daleko strpljivija kako u odnosima sa drugim ljudima tako i u životnim očekivanjima - priča za Danas Aneta Lalić, supruga Slobodana Lalića, paroha pravoslavne crkve u Zagrebu i direktora Pravoslavne gimnazije „Katarina Kantakuzina" u glavnom gradu Hrvatske. To je, kaže, suštinska promena u njenom načinu razmišljanja i življenja pre i posle stupanja u brak. Aneta ima 30 godina i diplomirani je sociolog. Popadija je već pet godina i majka dvogodišnje Sofije. Pre Zagreba živeli su u Pakracu.

- Tokom studija sociologije na Filozofskom fakultetu u Beogradu upoznala sam svog supruga, tadašnjeg studenta Bogoslovskog fakulteta. Dolaskom u Republiku Hrvatsku završene studije sociologije dobijaju sasvim novo značenje u tada za mene novom kontekstu življenja. Više je razloga usled kojih sam i danas nezaposlena. No, u posve novim okolnostima stečena znanja dobila su jednu sasvim neposrednu, ljudsku dimenziju. Zahvaljujući tome skoncentrisala sam se na volonterski rad u ruralnim područjima sa povratnicima srpske nacionalnosti budući da je to svakako jedna od najugroženijih društvenih grupa. U tome je suprugov poziv svakako bio od neprocenjivog značaja, kako u dobijanju neposrednih informacija sa terena, tako i u lakšem zadobijanju poverenja ovih ljudi - priča Aneta Lalić. Kaže da nema posebnog obrasca po kome biste bili „optimalna" popadija. To je čak, dodaje, jednostavnije nego što ljudi misle. „Živite sa osobom koju volite, zajedno prolazite kroz različita životna razdoblja, objedinjujete iskustva i nastavljate skupa na tom putu".

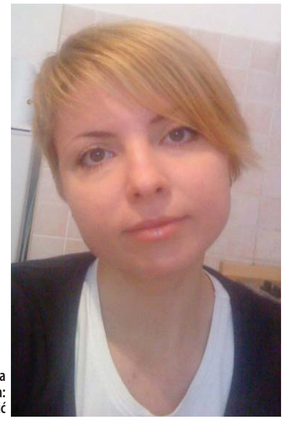
Rad sa Srbima povratnicima: Aneta Lalić

- Svaka velika životna promena nosi sa sobom izvestan period prilagođavanja i učenja novih načina života. Uloga supruge sveštenika nije nužno i strogo definisana nekakvim posebnim pisanim pravilima. No, svakako podrazumeva veću otvorenost za članove crkvene zajednice te posebnu senzibiliziranost za različite profile ljudi sa kojima se susrećete. Stoga mogu reći da je promene svakako bilo u smislu novih obaveza, ali životni stil i pogled na svet ostao je isti ili je u najmanju ruku postao bogatiji za nova životna iskustva - naglašava Lalićeva.

Na pitanje da li se nečeg odrekla ulaskom u brak sa sveštenim licem, kaže da je nemoguće prikazati bilans dobitaka i gubitaka, ali da „za tim nema ni potrebe".

- Odricanja uvek postoje i nisu jedino uslovljena zanimanjem jednog od supružnika. Stupanjem u brak svakako dođe do decentriranja i postepenog shvatanja važnosti vašeg malog zajedništva. Dolaskom dece taj psihološki obojen momenat postane samo naglašeniji. Dolaskom na svet naše devojčice dani postaju sasvim određeni njenim potrebama. U tom smislu naši dani su postali krajnje neobični i zabavni, ali ni po čemu različiti od većine drugih porodica. Recimo da kod nas postoji nastojanje da u vaspitavanju pokušavamo da od najranijih dana našu devojčicu upoznajemo sa ljudima različitih životnih sudbina od kojih mnoge možemo definisati kao veoma nesrećne. Želja nam je da bude osetljiva za sve ljude bez obzira na njihove različite pripadnosti. Nadamo se da će tako usvojiti univerzalne vrednosti ljubavi i razumevanja za sve ljude. To je upravo ono čemu nas uči vera o ljubavi prema Bogu i bližnjima - ističe Lalićeva. Kaže da u društvu postoje određeni stereotipi koji se odnose na privatnu sferu njihovog života, budući da je sveštenik javna ličnost i da je za njegovu profesiju vezano dosta stereotipa.

Našu devojčicu učimo da bude osetljiva za sve ljude bez obzira na njihove različite pripadnosti, da usvoji univerzalne vrednosti ljubavi i razumevanja, čemu nas uči vera o ljubavi prema Bogu i bližnjima

- To svakako uključuje i njegovu porodicu koja bi prema očekivanjima morala biti na neki način drugačija. Interesantne su nam predstave ljudi o nama te njihove reakcije kada nas upoznaju i shvate da se ni po čemu ne razlikujemo od drugih - zaključuje Aneta Lalić.

Katarina Živanović

Jagoš Marković me najpre nije hteo: Snežana Savičić Sekulić kao Suzana u „Figarovoj ženidbi"

Snežana Savičić Sekulić, solistkinja Opere Narodnog pozorišta u Beogradu

Moj život i moje pevanje imaju smisao samo kroz veru

„Figarova ženidba", premijerno izvedena u okviru ovogodišnjeg Bemusa, složili su se i oni koji nisu ljubitelji opere, bila je zaista prvorazredni muzički i kulturni događaj. To se i očekuje kada su u pitanju jedan Jagoš Marković i jedna Katarina Jovanović, ali se povodom ovog događaja, čini se, najviše pričalo upravo o fantastičnoj roli Suzane u interpretaciji Snežane Savičić Sekulić, solistkinje Opere Narodnog pozorišta u Beogradu. Tako je u prvi plan izbila ova mlada umetnica, nenametljiva stavom, ali dosadašanjim uspesima profesionalano uveliko ostvarena. Nakon što je bila najbolji student solo pevanja na Fakultetu muzičke umetnosti svojevremeno se usavršavala u Beču, a još u toku osnovnih studija debitovala je na sada svojoj matičnoj sceni u nacionalnom teatru ulogom Dilde u Rigoletu. Ova uloga donosi joj odmah i nagradu Udruženja muzičkih umetnika Srbije prvi put dodeljenu mladom umetniku za najbolje umetničko ostvarenje. Istovremeno je debitovala i u operi i teatru Madlenianum, a onda su joj ovdašnje scene postale tesne, pa je tako što u operama što na koncertnim podijumima stigla do Amsterdama, Londona, Beča, Rima, Budimpešte, Pariza... A taj put u pratnji najprestižnijih domaćih i inostranih ansambala ovenčan je takođe brojnim priznanjima. Paralelno bavi se i pedagoškim radom na Akademiji umjetnosti u Banjaluci.

Povoda za razgovor sa Snežanom Savičić Sekulić tako je i više nego dovoljno, a ovom, božićnom prigodom, ne manje zanimljiv je i jedan deo njene lične priče. Njen suprug je đakon Aleksandar Sekulić sa kojim ima sina Teodora.

● Šta je to tako posebno u ulozi Suzane i „Figarovoj žendibi", ili je naprosto reč o vašoj nadahnutoj interpretaciji. Čime je takva interpretacija bila potaknuta?

- „Figarova ženidba" je predstava koja će se dugo igrati na našoj operskoj sceni, to potvrđuju aplauzi publike kojim nagrađuje protagoniste, i rasprodate karte po pola meseca unapred! Svi protagonisti su odlični! Što se tiče moje uloge Suzane kažu da je kao pisana za moj sopran, ali tu uvek dolazi i onaj drugi deo priče - oživeti lik. Suzana je pametna, brza, neodoljiva, vesela, tužna... za mene idealna žena, a uz sve te kvalitete koje ima beskrajno je verna svom Figaru. U toku stvaranja sledila sam reditelјevu ideju, muzički tekst ali i svoj instinkt.

Jagoš Marković nije bio zadovoljan mnome kada smo se upoznali. Odavala sam mu utisak preozbiljne i zatvorene osobe u odnosu na to kako on vidi Suzanu i tražio je da to peva druga pevačica. Dirigent Premil Petrović i ja smo bili oduševljeni jedno drugim od prve probe i uživali smo u kreiranju svake muzičke fraze. Kada su počele prve režijske probe, Jagoš je bio vrlo iznenađen i zadovoljan kako se nosim sa likom i prvi put me je čuo kako pevam. Ostvarili smo jednu lepu komunikaciju tokom rada i dao mi je dosta slobode u samom stvaranju lika. Možda je tajna mog uspeha bila želja da srušim predrasude!!!

● Ulogu Suzane pevali ste i ranije u Bukureštu. Koliko vam je značilo to iskustvo, a koliko se razlikuju ta dva izvođenja?

- Uloga Suzane je godinama sazrevala u meni. Godine 2006. sam je pripremala u Beču sa italijanskim dirigentom Davidom Krešenciem, tada sam bila stipendista CEE Musiktheatra. Položila sam audiciju pred tadašnjim direktorom Bečke državne opere gosp. Holenderom, koji je bio član saveta CEE Musiktеatra i tako dobila šansu da pevam u Bukureštu. Zatim sam imala čast da radim na ulozi sa čuvenom „Suzanom" gospođom Oliverom Miljaković, takođe u Beču, a potom sam ulogu pevala na sceni Nacionalnog teatra u Bukureštu gde sam provela dva meseca u pripremama predstave. Legala sam i ustajala kao Suzana i nisam mislila ni na šta drugo.To iskustvo je bilo pesudno da moja beogradska Suzana bude uspešna.

● Bukurešt je samo jedna od vaših destinacija, ali tu su i tako važna inostrana gostovanja poput onoga u Bečkoj državnoj operi ili regionalna kakvo je ono u HNK u Splitu. Koliko je ova vrsta, uslovno rečeno, internacionalne karijere važna za jednog operskog pevača?

- Koncert u Bečkoj državnoj operi 2009. godine je događaj koji ću pamtiti. Na koncertu je nastupilo jedanaest najuspešnijih stipendista CEE Musiktheatra, bio je to jubilej u čast njihovog osnivanja. Što se tiče gostovanja van granica Srbije ona imaju veliku važnost jer tada predstavljate ne samo sebe, već i zemju iz koje ste. Saradnja sa kolegama iz inostranstva, razmenjivanje iskustava i večito saznavanje novih stvari, kao i odmeravanje snaga je posebno uzbuđenje koje doživite. Ako govorimo o karijeri, ja bih rekla da imam sjajnu karijeru u svojoj zemlji, ali sam dosta nastupala u brojnim gradovima Evrope sa raznim ansamblima.

● Pored mnoštva angažmana i u operama i na koncertima, ovde ali i u svetu, bavite se i pedagoškim radom. Šta kažete svojim studentima – šta je najvažnije za jednog operskog pevača?

- Počela sam kao asistent u klasi primadone Radmile Smiljanić tačno pre deset godina. Danas imam zvanje vanrednog profesora na Akademiji umjetnosti u Banjaluci. Profesorka mi je poverila taj posao kao logičan nastavak onoga što sam ja od nje učila. Zahvalna sam joj. Pored savladavanja vokalne tehnike bez koje ne može da se zamisli profesionalno pevanje svoje, studente učim da su kvalitet, jaki nervi, strpljenje i rad naše najjače oružje. Jedino tako mogu trajati, a to nam je cilj. Mnogi su to izjavili pre mene, a ja ponavljam da se peva nervima a ne glasom. Ponosna sam na svoje studente. U 2010. godini na takmičenjima solo pevača „Bruna Spiler" u Herceg Novom i „Lazar Jovanović" u Beogradu osvojili su deset nagrada od kojih osam prvih. Veoma su vredni i svi imaju velike šanse da postanu dobri pevači.

● Priznanja koja ste do sada dobili za svoj rad ima mnogo. Koliko vam ona znače i kako čovek izlazi na kraj sa sopstvenom sujetom da ga tako nešto ne ponese i ne učini da zapravo prestane da se bavi svojim poslom sa istim žarom i požrtvovanjem kao pre nego što ih je osvojio?

- Priznanja su važna ali ne i presudna za nečiji kvalitet. Meni svako moje priznanje znači mnogo i znam da je neko prepoznao moj rad i nagradio ga. Zaista sam ih dobila dosta. Naravno, nisam uvek nagrađivana za sve što sam postigla. Moramo da poštujemo i hijerarhiju, starije kolege očekuju da oni to prvi dobiju. Važno je da nas „gore" nagrade, a za ovozemaljske nagrade ne brinem. Što se tiče sujete moramo je ubiti u nama kao našeg najvećeg neprijatelja. Kako postajete sigurniji u sebe i svoj kvalitet tako i sujeta iščezava. Nije čudo da su svi veliki ljudi jednostavni, a da su oni nesigurni i neostvareni najbučniji i stalno im nešto fali.

● U kojim ćemo vas još ulogama i na kojim scenama videti u novoj godini?

- U 2011. godini publika me može slušati u tri operske kuće u Srbiji. U mojoj matičnoj kući Narodnom pozorištu u Beogradu (Boemi, Figarova ženidba, Ljubavni napitak, Seviljski berberin, Lučia od Lamermura) zatim u Operi i Teatru Madlenianum u Zemunu (Mandragola, Andelika) i u Novom Sadu u Srpskom narodnom pozorištu u predstavi Karmina Burana. Gostujem u Českoj Republici gde imam dva koncerta sa Filharmonijom iz Brna, dva koncerta sa Simfonijskim orkestrom Crne Gore, kao i koncert u Parizu sa orkestrom u sezoni 2011/2012.

Ivana Matijević

Đakon i tenor

● I vaš suprug bavi se pevanjem, doduše ne profesionalno. Ipak, i njegov poziv i te kako se tiče duhovnosti. Koliko je vama kao nekome ko se bavi muzikom važna vera, a koliko je muzika sama put do nje i do pomenute duhovnosti?

- Aleksandar je izvrstan tenor i veliki poznavalac operske umetnosti i samim tim imam njegovu podršku jer poznaje materiju kojom se bavim, a moj život i moje pevanje imaju smisao samo kroz veru. Te dve ljubavi - muzika i vera - spojile su se na najlepši način i tako služimo Gospodu i slavimo ga kroz pesmu. Aleksandar je čovek koji ima veliku energiju, u našem zajedničkom životu sam mnogo naučila od njega. Rasla sam u patrijarhalnoj porodici i odlasci u crkvu meni su još kao detetu bili deo života. Jedina stvar za koju ću se boriti jeste da nemamo probe nedeljom u 11 sati. Ne mogu vam opisati koliko je teško objasniti da su sveta liturgija i nedeljni ručak čelija i srž koja regeneriše sve ostalo sa čim se borimo u ovom, dosta surovom, ovozemaljskom svetu.

Slaviti Gospoda kroz pesmu: Snežana i Aleksandar sa sinom Teodorom

Novogodišnji feljton Adama Mihnjika

Na naše traženje da nam jednim tekstom da ocenu decenije koja je prošla, Adam Mihnjik poslao nam je ranije napisan rad, za koji je u propratnom pismu naveo da – mada govori o Francuskoj revoluciji zapravo govori o našem vremenu. Sasvim je aktuelan, kaže nam glavni urednik Gazete Viborče, i legenda poljske disidentske scene u komunističko doba. Ovo je drugi, završni deo, Mihnjikovog eseja. Prvi je objavljen u našem Novogodišnjem broju.

Krst je znak Gospodove muke, a ne bejzbol-palica za udaranje protivnikâ

Reči čine sistem moralne i intelektualne interpretacije sveta – takve interpretacije koja omogućava da se u giljotini vidi kapija Slobode i Vrline, a u dželatskoj sekiri put do Boga. Zato istorija jakobinaca i ultraša, belih i crvenih, uči da je potrebno moralno znanje o tome da ne postoje plemenite vrednosti i ciljevi koji bi opravdavali posezanje za tako neobičnim neplemenitim sredstvima i metodama. Zato se ne smeju ponižavati ljudi u ime njihovog uzdizanja, ne smeju se širiti otrovi straha u ime vrline i moralne revolucije, ne sme se trgovati narkotikom podozrivosti u ime istine i čišćenja. Zato se, takođe, ne sme zaboravljati da Bog nije dao nijednom čoveku vlast nad drugim čovekom, da nijedan čovek ne može da napusti brigu o ličnom spasenju zbog brige o tuđem spasenju, da se niko ne može silom ili ucenjivanjem primoravati na veru, da je krst znak Gospodove muke, a ne bejzbol-palica za udaranje protivnikâ.

Ponosna revolucija protiv Francuske revolucije

Druga Dantonova maksima bilo je to da se treba služiti nitkovima; zato je bio okružen najprljavijim intrigantima. Smatrao je prestupom toleranciju koja je trebalo da mu obezbedi toliko pristalica koliko je na svetu korumpiranih ljudi (...) U trenucima svih kriza Danton je uzimao odmor". Kad su sipane uvrede na jakobince, „on je ćutao. Sâm je bio napadan i opraštao je. Neprestano se pokazivao žirondincima kao tolerantan posrednik, javno se hvalio da nikada nije denuncirao nijednog neprijatelja slobode... Stalno im je pružao maslinovu grančicu. (...) Nije želeo smrt tiranina; želeo je da se zadovolje njegovim progonstvom. (...) Želeo je amnestiju za sve vinovnike; dakle, želeo je kontrarevoluciju".

Evo bilansa Dantonovih zločina koji je sačinio Robespjer. Dantonov bliski prijatelj govorio je jakobincima: ako ubijete žirondince, sledeći će učiniti isto to s vama.

To se i dogodilo.

Dan uoči svog pogubljenja, Danton je navodno rekao: „U revolucijama vlast na kraju ostaje najvećim nitkovima." Kad su ga vodili na trg, gde je vladala giljotina, uzviknuo je: „Robespjere, pođi za mnom!"

To se i dogodilo posle četiri meseca. Luj-Ogist Blanki, ikona francuskih revolucionara XIX veka, uhapšen 1849. god., napravio je – iskren do svireposti – Robespjerov portret. Nazvao ga je „nesuđenim Napoleonom". Pisao je: „Nijedna ličnost nije bila toliko razorna kao on; kad je zahtevao odustajanje od ličnih želja, zahtevao je to jedino zato da bi bile žrtvovane na oltaru njegovog ličnog ponosa." Konvent, najviša revolucionarna vlast, „zanemeo je od straha čopora koji stoji pred vratima klanice. Svi jezici bili su zaleđeni, sve oči ugasle. Svi gestovi ukočeni od preneraženosti".

Robespjer je izjavljivao: „Treba da usadimo u čoveka religijsko poštovanje prema čoveku, to duboko osećanje obaveze, koje predstavlja jedinu garanciju za uvođenje stanja društvene sreće." Blanki je komentarisao: „Očigledno je cilj usađivanja verskog poštovanja čoveka prema čoveku Robespjera doveo do giljotiniranja svojih rivala, što uopšte nije isključivalo opasne oponente. Nekakav pogled iskosa bio bi dovoljan da pošalje na giljotinu najboljeg prijatelja. Kamil Demulen, prijatelj iz mladosti, drug u borbama i obožavalac, pogubljen je kad se usudio da kaže: „Spaljivanje nije odgovor." Svi oni, božanski ratnici svirepi su ljudi, željni vlasti, a pri tome bore se s hipokrizijom, naoružanom osvećenim mačem. Robespjer - koji je nemilosrdno sekao glave svima koji su se suprotstavljali njegovoj ambiciji ili izazivali njegovo nepoverenje – stalno je predstavljao sebe kao žrtvu. Na gomilama leševa, njegovim rukama poubijanih, neprestano je ponavljao tužni Sokratov refren: „Žele da me navedu na to da popijem otrov od kalkute... Znam da ću ga popiti..." Savršeni pretekst za pojenje protivnika njime".

Za Robespjera cilj opravdava sredstva, čak ona najpodlija, a pravi cilj – pisao je Blanki – bila je „žudnja za vlašću".

Engleska revolucija 1688-89. nazvana je „ponosna revolucija". Ne zbog junačkih dela i pobedničkih bitaka, čak ne zbog pobede priglupog monarha. „Pravi ponos britanske revolucije – pisao je Džordž Makoli Treveljan – predstavlja to, što je ona bila bez prolivanja krvi, što nije izazvala građanski rat, što nije bilo nikakvog klanja i proskripcije a, pre svega, što je postignut sporazum u pogledu verskih i političkih razlika"

XI

Ali i svaka restauracija oscilira od umerenosti do radikalizma. Svaka restauracija je nezavršena, ne ostvaruje očekivanja svojih radikalnih sledbenika; svaka je nedosledna.

Posle početnih izjava u korist blagosti, sporazumevanja i pomirenja, nastaje trenutak kad se ultraši restauracije – zvani takođe „beli jakobinci" – osećaju razočarani. U Francuskoj se posle kratke idile na sto dana vratio na vlast Napoleon. A posle tih sto dana nastala je osveta ultraša nezahvalnim Francuzima.

Ako su simboli restauracije bili apeli da se „zaboravi mržnja koja deli Francusku", sada su ultraši izjavljivali da je pomirljivi Luj XVIII bio „jakobinac ukrašen ljiljanovim cvetom". Pozivali su da se prestane sa apelima za pomirenje, jer ne može biti pomirenja između partije dželatâ i partije žrtava. Došlo je vreme odmeravanja pravde – naravno, u ime Velikog Čišćenja Francuske od te užasne prljavštine Revolucije i carstva. Jer – dokazivali su ultraši – Revolucija je bila dete nadmenosti i ludila, koje se hranilo leševima, bila je čudovište koje uživa u pljačkama, požarima, klanjima i giljotini. Sada treba vratiti stare predrevolucionarne zakone, običaje, privilegije za šljahtu, aristokratiju i Crkvu, treba vratiti disciplinu i cenzuru. „Sloboda štampe to je najstrašnija pošast našeg nesrećnog života" – govorio je ultraš.

U ovim ispovestima bio je iskren – verovao je da je povratak Zlatnom veku pre Revolucije nužan i realan. Ipak, upozoravao je da je snaga Revolucije još uvek velika, da većinu položaja u administraciji zauzimaju pristalice jakobinaca i bonapartista. Zato je potrebna Velika Čistka. „Vreme ustezanja je nepovratno prošlo!"

Zaista je prošlo. Beli teror je krvlju prelio Francusku; paramilitarni partizanski odredi rojalista uvode klimu osvete i inkvizicije. Represije pogađaju sve sumnjive, a može se u svakoga sumnjati – za jakobinizam, za bonapartizam, za bilo šta. U Avinjonu je ubijen Napoleonov maršal Brin – njegovo telo vučeno je po ulici i bačeno u Ronu.

Kraljevska vlada objavljuje proskriptivne spiskove neprijatelja. Vraćena je cenzura; objavljena je zabrana „huškačkih poklича i subverzivnih spisa". Nastaju spiskovi sumnjivih, koji su držani u tajnosti. Posle brzih procesa padaju prve glave – dželatska sekira vraća mir i red. „Potrebni su okovi, dželati, torture, smrt; neka padaju glave jakobinaca; potreban je spasonosan strah."

Među onima kojima je sudio Gornji dom bio je čuveni Napoleonov maršal Mišel Nej. Perfidnost ovoga procesa bilo je to što je trebalo da presuđuju ratni drugovi Neja; trebalo je da predsedava maršal Žanot de Monse. Ipak, revoltiran situacijom, uputio je pismo Luju XVIII, u kome je napisao: „Vaše Kraljevsko visočanstvo, dozvolite mi da pitam gde su bili njegovi tužioci kad se Nej borio na tolikim ratištima? Zar Francuska može da zaboravi junaka sa Berezine? Zar ja treba da pošaljem u smrt čoveka koji je tolikim Francuzima spasao život? Znam da navlačim na sebe mržnju dvorana ali, stojeći nad grobom, mogu da kažem kao jedan od Tvojih sjajnih predaka: 'Sve je izgubljeno osim časti.' Umreću zadovoljan." Za ove reči Monse je izbačen iz Gornjeg doma i zatvoren u tvrđavi.

Svedok odbrane bio je Luj Nikola Davu koji je do kraja branio Neja. Nažalost, drugim maršalima ponestalo je časti i hrabrosti – Nej je osuđen i streljan. U ime restauracije starih viteških vrlina upotrebljeni su ljudi koji su napravili podao gest, opredeljujući se za servilnost, kukavičluk i izdaju.

Nasilje, koje je trebalo da garantuje Vrlinu, postalo je instrument podlosti. Poraženi su umerenjaci i popustljivi iz restauracijskog tabora – pobedili su ultraši. Njihova restauracija trebalo je da bude Velika Kontrarevolucija, znači, revolucija – takođe moralna – s negativnim znakom.

Trebalo je, dakle, poništiti sve promene koje je uvela Revolucija – raskinuti s himerama filozofâ prosvećenosti na temu „prirodnog stanja", „društvenog ugovora", ustava, „prava čoveka i građanina", kao i „parlamantarne reprezentacije". Trebalo je vratiti apsolutnu monarhiju, jer je samo na taj način moguć povratak Božjem poretku koji čuva Katolička crkva.

Tradicija je bez teškoće pružala primer – inkviziciju. Španska inkvizicija je podrazumevala – govorio je ultraš – da treba kažnjavati smrću svaki ozbiljan napad na veru. Niko nema prava da kritikuje španske kraljeve – oni poznaju svoje neprijatelje i imaju pravo da ih kažnjavaju, a niko ne treba da žali zločince, koji su kaznu zaslužili, dovodeći u pitanje španske dogme. Propovednike jeresi treba uvrstiti u najgore zločince – konačno, jeres je... dovela Evropu do Tridesetogodišnjeg rata. Da je u Francuskoj delovala inkvizicija, nikada ne bi došlo do Revolucije. Zato

ULTRAŠI MORALNE REVOLUCIJE /2

vladar, koji odustaje od inkvizitorskih lomača, nanosi smrtni udarac čovečanstvu. „Inkvizicija je sama po sebi – zaključivao je De Mestr, potpuni ultraš – spasonosna institucija koja je pružila Španiji neobično značajne usluge, a koju je sektaški i filozofski fanatizam ismejao i sramno oklevetao."

Direktna posledica ovakvog shvatanja bio je zakon o bogohulstvu, koji su ultraši uveli u periodu restauracije. On je odlučivao da se „bogohulstvom smatra svako aktivno, svesno izvršeno omalovažavanje i iz mržnje prema religiji na liturgijskom posuđu ili osvećenim hostijama. Skrnavljenje liturgijskog posuđa podleže smrtnoj kazni. Skrnavljenje osvećenih hostija podleže kazni kao za oceubistvo.

Oceubicama – dodajmo – sečene su najpre šake, a potom glava. Luj Gabrijel de Bonald, filozof ultraškog tabora, sa oduševljem je argumentisao: „Donoseći smrtnu presudu zločincu bogohulniku, on se, jednostavno, šalje pred prirodnog sudiju." Uzaludno je Šatobrijan – nesporni legitimista – uveravao da su načelo i jezik vere pobeda milosrđa, a ako je potrebno gubilište, onda samo „za trijumf svojih mučenika". Ultraši su pobedili, Jer, oni su verovali da se „veliki politički porazi, a naročito jaki napadi na državu mogu sprečiti ili odbiti jedino pomoću isto tako jakih sredstava". A najefikasnije sredstvo je sila – tu silu čini red, „zadržava ruku čoveka i preti mu lancem, mačem, knutom, vešalima". Protiv buntovnika treba poslati „vojnike i dželate".

Dželat je garant reda, on se bori s haosom, prljavštinom, pobunom. Dželat je čovek koji odmerava kaznu za zločin.

„Kakvo li je samo – pisao je De Mestr – ovo neshvatljivo biće koje iznad svih prijatnih, unosnih, poštenih, a čak cenjenih zanimanja, čije mnoštvo stoji pred snagom ili spretnošću čoveka, stavlja mučenje i ubijanje svojih bližnjih? Zar njegov mozak, njegovo srce, nisu slični našim mozgovima, našim srcima? (...) Po spoljašnjosti je sličan nama, rađa se kao mi, ali je neobično biće i za to, da bi se se našao u ljudskom rodu, potreban je poseban dekret, *fiat* stvaralačke snage. Stvoren je kao svet.

Razmislite, kakvo je mišljenje ljudi o njemu, i pokušajte da razumete može li da bude nesvestan tog mišljenja i može li da mu se suprotstavi. Tek što mu vlasti daju određen stan, već se druga domaćinstva povlače, sve dok ih ne izgubi iz vida. U samoći, u praznini, stvorenoj oko sebe, živi sâm sa svojom ženkom i mališanima, koji ga uče ljudskom glasu.

Dat je već mračan znak; slugan zakona kuca na njegova vrata – kreće, stiže na javni trg, prepunjen masom koja drhti. Prepuštaju mu na milost i nemilost trovača, oceubicu ili bogohulnika; hvata ga, razapinje na horizontalnom krstu, podiže ruku. Nastaje zastrašujuća tišina i čuje se jedino krckanje kostiju, zdrobljenih šipkom, i urlanje žrtve. Dreši je, nosi na točak; polomljeni udovi zapliću se u žbicama točka, glava visi, kosa se ježi a, otvorena kao čeljust, usta izbacuju krvave reči koje dozivaju smrt. Gotov je – srce mu lupa, ali od radosti; zadovoljan je sobom, kaže: 'Niko ne lomi točkom bolje od mene.' Silazi i pruža okrvavljenu ruku, a pravda mu izdaleka baca nekoliko komada zlata. Podiže zlato, idući kroz špalir ljudi koji uzmiču sa užasavanjem. Seda za sto i jede. Potom odlazi u krevet i spava. Sutradan, budeći se, ne misli uopšte na to šta je juče učinio. Da li je čovek? Da: Bog ga prima u svoje hramove i dopušta mu da se moli. Nije zločinac a, ipak, nijedan jezik nije u stanju da kaže da je častan, pošten, dostojan poštovanja. Nikakva moralna pohvala ne bi mogla da se nađe, jer svaka pohvala pretpostavlja nekakve odnose s ljudima – dželat nema nikakve.

A ipak, svaka veličina, svaka vlast, svaka disciplina oslanja se na egzekutora. On je strahota i spona društva. Oduzmite svetu tog neshvatljivog izvršioca pravde, a haos će zauzeti mesto reda, srušiće se prestoli i propašće društvo. Bog, koji je tvorac vlasti, tvorac je i kazne – bacio je našu zemlju između ta dva stožera."

„Tumačeći ovu 'Apologiju dželata' – pisao je Boleslav Mićinjski[1] u eseju *O mržnji, svireposti i apstrakciji* – imao sam utisak da su mi prsti umrljani krvlju."

Treba proanalizirati stilistiku ovog fragmenta da bi se videlo – pisao je Mićinjski – da je izvor njegovog duha sadizam. Iza maske branioca konzervativnih načela „pojavljuje se lice sadiste". I javlja se uverenje da je „čovek zao i zato njim treba vladati gvozdenom šipkom".

Toliko Mićinjski. Isaija Berlin – posle čitanja „Apologije dželata" – zapisao je da je De Mestr iskreno uveren da se čovek može spasti samo ako se drži u pokornosti terora vlasti. Čovek „mora da se pročišćava stalnom patnjom", jer je glup, podao i bespomoćan. Oni, koje je Stvoritelj postavio da vladaju, stvarajući hijerarhijski poredak prirode, moraju nemilosrdno da nameću načela i isto tako nemilosrdno istrebljuju neprijatelje.

XII

Ko je neprijatelj koji kvari poredak Slobode i Vrline za vreme Revolucije?

Ko je neprijatelj koji ruši Božji poredak na zemlji i ustaljenu hijerarhiju s Hristovim namesnikom na vrhu?

Crveni ultraš će odgovoriti isto što i beli jakobinac: taj neprijatelj je sekta. „Postoji u Francuskoj politička sekta" – objašnjavao je Sen-Žist.

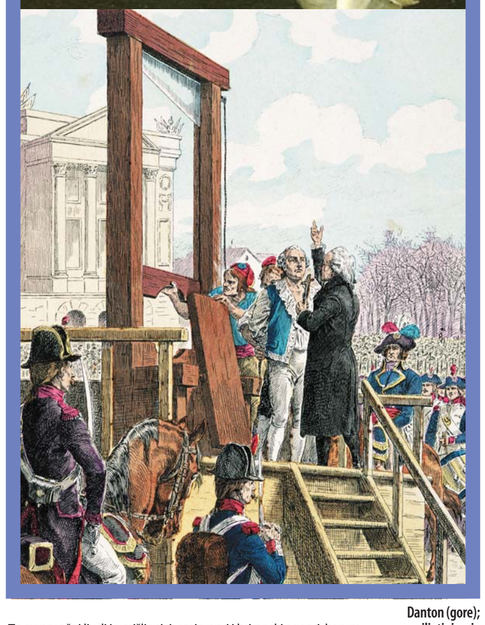

Danton (gore); giljotiniranje Luja XVI

To su poročni ljudi i umišljenici, emigranti i britanski agenti, korumpirani ljudi i razvratnici, nezadovoljnici i sejači nesloge, hipokriti i jalovi bukači.

Javni život obavijen je paučinom te sekte. Nije li društvo, u kome su interes i zavist skriveni pokretači mnogih neprijatelja i poročnih ljudi, koji potkupljivošću žele da izbegnu pravdu, dužno da „uloži najveće napore da bi se očistilo? A oni koji hoće da spreče tu čistku, zar ne žele da ga iskvare? A oni koji žele da ga iskvare, zar ne žele da ga unište?"

„Nema nade u uspeh – objašnjavao je Sen-Žist – sve dok bude disao i postojao i poslednji neprijatelj slobode. Dužni ste da kažnjavate, ne samo izdajnike već i ravnodušne; da kažnjavate svakoga ko je pasivan u republici i ništa za nju ne čini." Vatra slobode će nas očistiti tako kao što istopljena ruda izbacuje svu prljavštinu.

„Vreme je već – pozivao je Sen-Žist – da se svi vratimo moralnim načelima, a prema neprijatelju primeni teror. Vreme je da se objavi rat razuzdanoj korupciji, da se obavežu svi na štedljiv i skroman život, kao i čuvanje građanskih vrlina i uništenje narodnih neprijatelja."

Ovako je Sen-Žist objavljivao rat sekti, proklamovao Veliko čišćenje i moralnu revoluciju.

A šta je predstavljala sekta za De Mestra? To su oni koji kvare narod ili pokušavaju da obore ustanovljeni poredak. „To su sejači nemira i podrivači – pisao je Berlin. – Protestantima i jansenistima De Mestr je dodavao deiste i ateiste, masone i Jevreje, naučnike i demokrate, jakobince, liberale, utilitariste, antiklerikalce, egalitariste, pobornike teze o mogućnosti postizanja savršenstva, materijaliste, idealiste, pravnike, novinare, svetovne reformatore i sve vrste intelektualaca. Svi koji se pozivaju na apstraktna načela veruju u individualni razum ili individualnu savest, u individualnu slobodu ili racionalnu organizaciju društva, protestanti i revolucionari – neprijatelji su ustanovljenog poretka i treba ih po svaku cenu istrebiti. To je upravo ova sekta koja nikada ne spava i koja kao crv iznutra nagriza ustaljeni poredak."

Tu sektu treba silom uništiti. Odlučno i nemilosrdno – u ime Božjeg poretka. De Mestr – kao svaki konzervativac – bio je uveren da oni koji izazivaju revoluciju u ime slobode, završavaju kao tirani. Sažimajući jakobinsku doktrinu, sarkastično je primetio da narod čuje od svojih vođa: „Smatrate da nećete taj zakon, ali uveravamo vas da ga zaista želite. Ako se usudite da ga odbacite, poubijaćemo vas za kaznu – zato, što nećete to što zaista želite." I tako i čine – zaključivao je De Mestr.

Treba priznati pravo ovom „belom jakobincu", najistaknutijem ultrašu. Jakobinci, „crveni ultraši", upravo su tako postupali – proglašavali su se za emanaciju Slobode i Vrline, privatizovali Revoluciju, da bi na taj način privatizovali narod. Giljotina je dovela do toga da je svaki Francuz bio svojina Revolucije.

Ipak, ultraši su privatizovali Boga – proglašavali su se za emanaciju jevanđeljskih učenja i pokušavali da, intelektualno i praktično, preobrate Francuze pomoću dželatske sekire.

Blanki je optuživao Robespjera za giljotiniranje pobornikâ ateizma, da bi mogao ponovo da se udostoji milosti Katoličke crkve. Zato je katoličkim sveštenicima žrtvovao glavu „Šometa, propovednika ateizma". Pisao je: „Kako je samo bilo to prijatno iznenađenje za sinove i naslednike inkvizicije da vide da se Bog ponovo našao pod zaštitom gubilišta. Lepo vreme moći duha Božjeg moglo se preporoditi, jer su glave padale u čast besmrtnosti duše. Jeretici su postali zavisni od vladara dželata. Giljotina je zamenila lomače."

Izostavimo ton antiklerikalizma, tipičan za francuske revolucionarne krugove, doveden do apsurda. Jer, apsurdno je smatrati da se katoličkim sveštenicima dopao kult Najvišeg Bića koje je Robespjer izmislio.

Istaknimo, ipak – tačno zapaženu – intimnu vezu između giljotine i lomače. Giljotina jakobinaca bila je prirodna ćerka inkvizitorske lomače – šta s tim ako je bila vanbračna? I lomača, i giljotina trebalo je da služe Čišćenju, moralnoj revoluciji, a uvek su služile okrutnom zahtevu vlasti, uverene da je ona disponent apsolutne vrline.

XIII

Crveni ultraš, Robespjer ili Sen-Žist, ima legiju branilaca. Ima ih takođe jakobinac De Mestr.

Branioci ističu da je Robespjer bio Besprekoran, Nepodmitljiv, Nesalomljiv; da je Sen-Žist, fascinantni sanjalica, bio dobar i čist čovek, da je De Mestr bio čuven po fizičkoj lepoti i blagonaklonosti prema ljudima, a njegova „Apologija dželata" je rezultat užasavanja od terora jakobinaca i neka vrsta revanša, jer je u žrtvi dželata video Robespjera ili Sen-Žista, a ne običnog smrtnika.

Rado ću priznati pravo advokatima crvenih ultraša i belih jakobinaca. Ali u retorici i duhovnosti crvenih ultraša vidimo prve konture retorike i duhovnosti boljševika, u ikoni Robespjera – Lenjina i Staljina, u teroru jakobinske giljotine vidimo najavu egzekutivnih vodova sovjetske *črezvičajke*.[2]

U katalogu protivnika Božjeg poretka, pak, koji je napravio De Mestr, vidimo iste ljude koje je u spisak

[1] *Boleslav Mićinjski (1911-1943), esejista i filozof.*

[2] *Sveruska vanredna komisija za borbu s kontrarevolucijom i sabotažom, 1917-1922.*

Strana X →

Novogodišnji feljton Adama Mihnjika

nastavak sa strane IX

svojih neprijatelja uneo u XX veku fašizam. „Žestoka mržnja prema De Mestru – pisao je Berlin – prema slobodnom kretanju ideja, kao i njegov prezir prema intelektualcima, nije jednostavno konzervatizam (...), već nešto znatno starije i ujedno novije – nešto, u čemu istovremeno odzvanjaju eha fanatičnih glasova inkvizitorâ i čuje se verovatno najranija nota borbenog antiracionalnog fašizma savremenog doba."

Reći ćete – to su samo reči, samo ideje napisane na papiru. Ipak, reči nisu nevine – one žive svojim životom, edukuju se ili moralno kvare. Reči čine sistem moralne i intelektualne interpretacije sveta – takve interpretacije koja omogućava da se u giljotini vidi kapija Slobode i Vrline, a u dželatskoj sekiri put do Boga. Zato istorija jakobinaca i ultraša, belih i crvenih, uči da je potrebno moralno znanje o tome da ne postoje plemenite vrednosti i ciljevi koji bi opravdavali posezanje za tako neobičnim neplemenitim sredstvima i metodama. Zato se ne smeju ponižavati ljudi u ime njihovog uzdizanja, ne smeju se širiti otrovi straha u ime vrline i moralne revolucije, ne sme se trgovati narkotikom podozrivosti u ime istine i čišćenja. Zato se takođe ne sme zaboravljati da Bog nije dao nijednom čoveku vlast nad drugim čovekom, da nijedan čovek ne može da napusti brigu o ličnom spasenju zbog brige o tuđem spasenju, da se niko ne može silom ili ucenjivanjem primoravati na veru, da je krst znak Gospodove muke, a ne bejzbol-palica za udaranje protivnikâ.

XIV

Već čujem ironične komentare: to su bljutave oveštale fraze sentimentalnog idealiste, prazno moralisanje koje neće da shvati da revolucije imaju svoje zakone.

Jakobinci i ultraši uvek repliciraju isto. Mada, biti jakobinac znači preći granice. Napadati ustav u ime utopije, republiku u ime savršene republike, uzimati za zlo giljotini što je previše blaga za neprijatelje, žigosati pristalice umerenosti kao izdajnike revolucije, biti crveniji od crvenih, plebejskiji od plebejaca, „bešnji" od ekstremnih radikala, oprezniji od tribunalâ budnosti, podozriviji od barjaktara podozrivosti. To znači biti protivnik smrtne kazne onih koji svakodnevno naređuju nove egzekucije, biti tako neumoljivi gonič „blagih" u levici, biti levo od zdravog razuma, biti tako fanatičan branilac revolucije da se drugi revolucionari šalju na giljotinu.

A opet „biti ultra – pisao je Viktor Igo – znači prelaziti granice. Napadati žezlo u ime prestola, infulu[3] u ime oltara, nipodaštavati stvari koje se nose na sopstvenim leđima, znači, čas zamerati lomači što preslabo peče jeretike, čas prebacivati božanstvu što ima premalo božanskih osobina, vrđati suvišnim poštovanjem, tvrditi da papa ima premalo papske veličanstvenosti, kralj premalo kraljevskog dostojanstva, noć previše svetlosti; u ime beline ne zadovoljavati se alabasterom, snegom, labudom, krinom, biti pristalica nekih stvari u tolikoj meri da se od toga postaje njihov protivnik, biti toliko za da se postaje čak protiv".

U jednome će ultraš i jakobinac biti uvek složni: gde drva seku, tu iverje leti. Eto, ja sam iver. I, pre nego što me, baš tako kao iver, budu tretirali moralni revolucionari – u ime Vrline i Slobode, u ime Božjeg poretka i objavljene istine – dozvolite da kažem: bez mene, gospođe i gospodo! Ja sam tu lekciju već obrađivao.

Bilo je raznih revolucija.

Engleska revolucija 1688-89. nazvana je „ponosna revolucija". Ne zbog junačkih dela i pobedničkih bitaka, čak ne zbog pobede priglupog monarha. „Pravi ponos britanske revolucije – pisao je Džordž Makoli Treveljan – predstavlja to što je ona bila bez prolivanja krvi, što nije izazvala građanski rat, što nije bilo nikakvog klanja i proskripcije a, pre svega, što je postignut sporazum u pogledu verskih i političkih razlika." Ovaj sporazum je odoleo vremenu, doneo stabilizaciju slobode u javnom i praktičnom životu i praktičan kompromis u svetu religijskih strasti.

„Ljudi 1689. god. nisu bili heroji – pisao je Makoli Treveljan. – Čak malo je među njima bilo poštenih. Ali, bili su to veoma razboriti ljudi i u tom najkritičnijem trenutku, poučeni gorkim iskustvom, postupali su tako kako čak najrazboritiji ne postupaju uvek, to jest, razumno i umereno."

Opasnost je navela vigovce i torijevce da naprave kompromis, zvani Revolucionarni sporazum. Njega je pratio Čin o Toleranciji, u kome su jedni videli pravo na život po svom ličnom nahođenju, a drugi nužni „kompromis napravljen s pogrešnim pogledima". Ipak, taj kompromis je učinio kraj „stalnim i masovnim patnjama, mržnjama i nepravdama".

Ne želimo sledeće moralne revolucije, zatezanje uzda, specijalne komisije za gonjenje neprijateljâ vrline ili Božjeg poretka

„Posle hiljadu godina – zaključivao je Makoli Treveljan – religija se najzad oslobodila obaveze primenjivanja svireposti radi načela prihvatajući kao tezu da u nepopravljivoj ljudskoj prirodi postoji potreba za ispovedanjima različitih uverenja u filozofskim pitanjima."

Čin o Toleranciji istoričar će nazvati „čudnim krpežom kompromisa, nelogičnosti i zdravog političkog razuma". Mudri Britanci, mudri Makoli Treveljan.

XV

Mi, nezadovoljnici iz sekte večno neraspoloženih i uplašenih, sanjamo o nečemu sličnom. Ne želimo sledeće moralne revolucije, zatezanje uzda, specijalne komisije za gonjenje neprijateljâ vrline ili Božjeg poretka, proskriptivne spiskove neprijateljâ, sumnjivih za neprijateljstvo i kandidatâ za sumnjive.

Mi, nezadovoljnici, sanjamo upravo o takvom krpežu kompromisa i zdravog razuma. Mi, nezadovoljnici, ne želimo nove revolucije u zemlji koja još nije došla k sebi posle nekoliko prethodnih.

[3] *Infula - biskupska kapa*

Prevod s poljskog Ljubica Rosić

Zašto sam osnovao Fondaciju Vera

Piše Toni Bler

Godinama je, naročito na Zapadu, postojala pretpostavka da će kako se društvo bude razvijalo religija gubiti uticaj. Ali, to se nije dogodilo i na početku nove decenije vreme je da oni koji kroje politiku ozbiljno shvate religiju.

Raste broj ljudi širom sveta koji propovedaju svoju veru, što je nedvosmisleno slučaj u islamskim državama. Za razliku od Evrope gde se smanjuje prirodni priraštaj, očekuje se da će broj stanovnika arapskih zemalja biti dvostruko uvećan u narednim decenijama, kao i u mnogim azijskim državama u kojima muslimani čine većinu. Broj hrišćana takođe raste - na neuobičajene načine i na iznenađujućim mestima.

Religija doživljava najveći uspon u Kini. Nesumnjivo, religioznost stanovnika te države vredna je razmatranja. U Kini ima više muslimana nego u Evropi, više onih koji propovedaju protestantizam nego u Engleskoj, te više katolika nego u Italiji. Istovremeno, prema najnovijim istraživanjima javnog mnjenja, gotovo 100 miliona Kineza se izjašnjavaju kao budisti. I, naravno, konfučijanizam - više filozofija nego religija - duboko se uvažava.

Postoji široko rasprostranjen evangelistički pokret u Brazilu i Meksiku. Vera za mnoge u SAD ostaje značajan deo života. Čak i u Evropi broj onih koji veruju u Boga i dalje je veliki, a, nesumnjivo, ima stotine miliona Hindusa i značajan broj Sika i Jevreja.

Pobožni ljudi čine mnogo toga zbog religije. Oko 40 odsto zdravstvenih usluga u Africi obezbeđuju verske organizacije. Muslimanske, hinduističke i jevrejske dobrotvorne organizacije aktivne su u svetu kada je reč o borbi protiv siromaštva i bolesti. U bilo kojoj razvijenoj državi, uverićete se da ljudi koji deluju vođeni impulsima religije posvećuju nesebičnu brigu licima s hendikepom, umirućim, siromašnima i onima u nepovoljnom položaju. Ljubav prema bližnjima i jednakost ljudi pred Bogom su principi koji postoje u svim velikim religijama.

Nažalost, saosećanje ne predstavlja jedini kontekst u kojem religija motiviše ljude. Ona, takođe, može da predstavlja okidač za ekstremizam, čak terorizam. Na taj način vera postaje znak identiteta i protivljenja onima koji je ne dele, svojevrstan duhovni nacionalizam u kojem se pojedinci s drukčijim stavovima - čak i pripadnici iste religije s različitim pogledom na nju - doživljavajući kao nevernici, jeretici, i, u krajnjoj liniji, neprijatelji. U određenoj meri, to je uvek bio slučaj. Novina se odnosi na pritisak koji nameće globalizacija, što, čak, još više zbližava ljude budući da tehnologija beleži uspon i smanjuje razdaljine. Deca koja su odrastala pre 50 godina retko su susretala pripadnike različite kulture ili vere. Danas, kad stojim na igralištu sa svojim desetogodišnjim sinom ili kad srećem njegove drugove na proslavi rođendana, pronalazim mnoštvo različitih jezika, vera i boja kože. Osećam radost zbog te činjenice, ali takav svet zahteva da uzajamno podozrenje bude zamenjeno uzajamnim poštovanjem. Taj svet dovodi u pitanje tradiciju i predstavlja izazov za stari način razmišljanja, primoravajući nas da racionalno odlučimo da li ćemo ga prihvatiti ili ne.

Ali, postoji kvaka: za pojedine, takva sila je pretnja. Ona ugrožava duboko konzervativna društva, a za ljude kojima je religija veoma značajna, globalizacija može ponekad da bude praćena agresivnim sekularizmom ili hedonizmom što izaziva nelagodnost kod mnogih. Stoga, moramo da uvidimo način na koji se religija prepliće sa prinudnim procesom globalizacije. Ipak, iznenađuje činjenica da političari posvećuju malo vremena ili energije tome. Većina konflikata u današnjem svetu ima versku dimenziju. Ekstremizam koji se temelji na izvitoperenju islama ne pokazuje nikakve znake slabljenja i nema sumnje da se to neće ni dogoditi dok se problem ne reši verskim putem, kao i primenom bezbednosnih mera.

Sporo, ali odlučno pojavljuje se reakcija na takav ekstremizam, što vidimo na primeru uspeha koje su na izborima ostvarile islamofobične stranke u Evropi, te iz izjava evropskih lidera o neuspehu multikulturalizma. Svakako, u različitim vremenima religija je

neretko predstavljala deo političkog konflikta, ali to ne znači da na nju ne treba obraćati pažnju. Naprotiv, potrebno je da se posebno usredsredimo na taj segment, u šta sam se jasno uverio nakon što sam proveo dugo vremena u Jerusalimu, i u istočnom i u zapadnom delu, gde je sve jasnije izražena religioznost.

U Kini ima više muslimana nego u Evropi, više onih koji propovedaju protestantizam nego u Engleskoj, više katolika nego u Italiji

Pokrenuo sam Fondaciju koju sam nazvao Vera upravo u cilju unapređenja razumevanja među religijama. Moja logika je jednostavna: oni koji zagovaraju ekstremizam u ime religije su aktivni, imaju bogate resurse i, uprkos reakcionarskoj prirodi njihovog razmišljanja, izuzetno su vešti kada je reč o primeni savremenih vidova komunikacije i tehnologije. Procenjujemo da se doslovce milijarde dolara godišnje troše za promovisanje takvih gledišta o religiji. Stoga, moja fondacija je osmislila univerzalni program, koji se sprovodi u devet država i pokrenut je u cilju započinjanja analize uloge religije u današnjem svetu izvan tradicionalnih okvira izučavanja u verskim školama. Takođe, uskoro ćemo početi da u 15 država primenjujemo drugi program, u cilju povezivanja srednjoškolaca iz različitih delova sveta posredstvom interaktivne tehnologije kako bi mogli da diskutuju o svojoj veri i o značenju koje ona za njih ima. Najzad, osmislili smo program namenjen podizanju svesti kod mladih o Milenijumskim ciljevima razvoja, inicijativi koju su pokrenule Ujedinjene nacije u cilju borbe protiv siromaštva u svetu.

Mi predstavljamo samo jednu od organizacija takve vrste i mnogo njih je u nastanku. Ipak, vlade bi trebalo da se daleko ozbljnije pozabave tim pitanjem, kao što su učinile Španija i Turska kada su pokrenule Savez civilizacija, a saudijski kralj je takođe pokazao velike liderske sposobnosti u istom domenu. Uprkos svemu, suština se ne ogleda u okupljanju visokih zvaničnika već je potrebno da ideju prihvate i obični ljudi, naročito mladi.

Najzad, verske vođe moraju da prihvate novu odgovornost i da počnu da se odlučno i snažno zalažu za poštovanje vera koje se razlikuju od njihove. Agresivni sekularisti i ekstemisti su u svojevresnoj simbiozi i u celini gledano predstavljaju istinsku pretnju za pobožne ljude. Dakle, moramo da pokažemo miroljubivu prirodu prave vere, jer će u suprotnom religija biti definisana borbom u kojoj ekstemisti preuzimaju kontrolu nad verskim zajednicama i tvrdnjom sekularista da su takvi stavovi u srži religije, što bi predstavljalo tragediju jer upravo u aktuelnoj eri globalizacije vera može da predstavlja razum i napredak. Religija ne umire, niti bi trebalo budući da je potrebna svetu.

Autor je bivši britanski premijer

Copyright: Project Syndicate, 2010. www.project-syndicate.org
Danas ima pravo ekskluzivnog objavljivanja u Srbiji

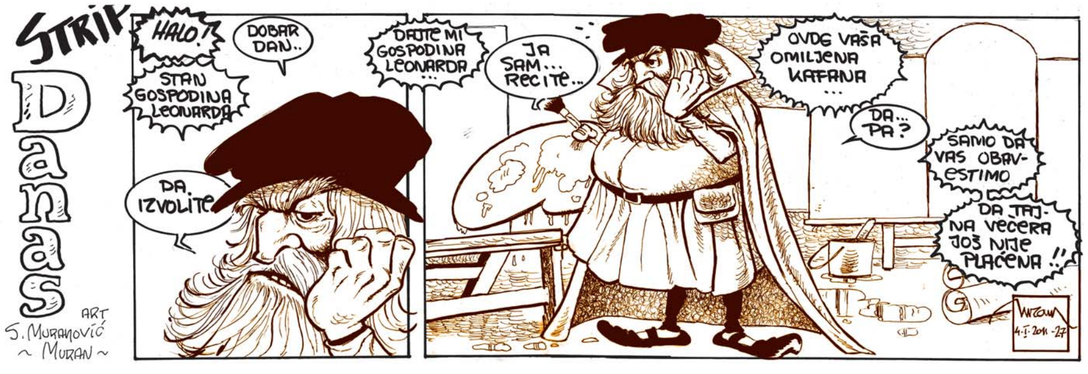

bD

Danas Mali Kuvar

Božićni specijal / **piše:** Mika Dajmak

U krugu porodice

Pre nego što su došla vremena kada je to postalo raskalašno

Tamo negde polovinom prošlog veka, vreme koje danas neki (to su oni što su partijsku knjižicu zamenili za crkveni kalendar) vole da opisuju kao „nenarodno“, „diktatorsko“, šta ja znam kako sve ne, 6. januar počinjao je odlaskom na pijacu i kupovinom badnjaka. U Beogradu nismo imali ni šumu ni sekiru pa nismo mogli da glumimo „prave srpske domaćine“. Nismo ni terevenčili tim povodom.

Kuća se pripremala za večeru u krugu porodice. Onda veče: najstariji (bio je to moj deda) išao je po stanu, prosipao slamu, govorio kvo, kvo, kvo... mi za njime kao pilići ponavljali pi, pi, pi... onda bacao orahe u uglove sobe, pa smo sedali za sto. Svečani, iako posan. Počinjalo je kuvanom rakijom što mi jedino nisu davali, a od ostalog sam oblizivao prste. I radovao se: tri dana neću morati da silazim u dvorište (tada su kante sa smećem bivale u dvorištu, a ne nasred ulice kao danas) i bacam đubre.

A, evo i menija, detaljnog i preciznog, kako to priliči Malom kuvaru.

Papula

Pasulj – **500** gr;ulje; so;
aleva paprika; biber; beli luk

Beli pasulj, najbolje tetovac, nalije se hladnom vodom koja se kad provri baci. U drugoj vodi se pasulj kuva sve dok se zrna ne raskuvaju. Tečnost se sačuva za dobru čorbu, a oceđeni pasulj se dobro izgnječi viljuškom ili istuče drvenim tučkom.

U ovako napravljeni pire dodaju se so, aleva paprika, mleveni biber i tucani beli luk, pa sve se zalije uljem.

Prženi šaran

Šaran – **1** kom; so;
kukuruzno brašno; ulje

Čini se da svako ume da isprži ribu. Ne. Veština je u količini ulja i temperaturi, da bi šaran bio hrskav, ali sočan.

Pre svega riba (očišćena) iseče se na šnicle, posoli, pa uvalja u krupno mleveno kukuruzno brašno. Onamo se u dubljem tiganju dobro zagreje ulje (ne štedi se), toliko da kad se mrvica brašna ubaci u ulje, mora da cvrči. Tek tada se šnicle poređaju (ne da se lepe jedna za drugu) pa samo dva-tri minuta prže s jedne, isto toliko i s druge strane. Da sve dobije boju starog zlata, a ne pregori.

Gospodski dulek

Dulek u kriškama – **1** kg;
suve šljive – **125** gr; orah – **125** gr;
med – **50** gr

Obično, dulek se o Badnjoj večeri služi samo kuvan u pari ili zapečen u rerni. A može i raskošno, gospodski.

Valja imati kašičicu za dubljenje tikvica, dulek u kriškama kao lubenice, pa kašičicom izdubiti rupe u svakoj kriški. Koliko ima mesta: ni premalo, ni previše. Sredinu nikako ne treba bacati (valjaće za pitu), a u svaku rupu ubaciti po jednu suvu šljivu bez koščica, polutku oraha i sve lepo zaliti medom. Da bude puno safta, ali da ne iskipi.

Dalje se sve regularno peče u rerni, kao kad su kriške bez nadeva.

Božić je bio posebna priča. Pozdravljali smo se sa „Hristos se rodi“, a Buca, prvi komšija, moj tada najbolji drug i uzor jer je tri godine bio stariji od mene bio nam je položajnik: u kujni je goreo smederevac, a u njemu iskričao badnjak. Eto na delu religiozne trpeljivosti: otac mu je bio musliman, majka katolik, mi kod njih redovni gosti ispod jelke trinaest dana ranije, što mi je sve bilo nekako najnormalnije. Jer i kod njih i kod nas na stolu je tim povodom bivalo prase. Pre ručka nisam smeo ni nogicu da štrpnem, što me je strašno jedilo, ali deda je zahtevao da na sto stigne celo prase. Kao za slikanje. Kao što je moralo da se jede od nazad, iako sam čeznuo za glavom i svemu onome što ona nosi. Ali, šta je tu je.

Kasnije prase je postalo nekako suviše uobičajeno, pa je valjalo smisliti nešto originalno. Taman da bude predjelo za reform tortu što ju je mama pravila „bez trunke brašna“.

Bio-salata

Celer – **200** gr; bela rotkva – **200** gr;
kisela jabuka – **200** gr;
šargarepa – **200** gr;
kisela pavlaka – **1** čaša; senf;
suvo grožđe; orah

Bio-začin, bio-hrana, bio-energija... dakle bio-salata.

Po jedan celer, bela rotkva, kisela jabuka i dve šergarepe izrendaju se na najkrupnije rende pa promešaju sa čašom kisele pavlake, kašičicom senfa, kašikom suvog grožđa i isto toliko krupno seckanih oraha.

Posoli se po ukusu (mada nije neophodno), rashladi u frižideru pa ili jede ili kao predjelo, ili uz pečenje.

Rolovano prase

Praseći bubrežnjak otkošćen – **2** kg;
sremski sir – **250** gr;
šampinjoni – **250** gr;
suve šljive – **250** gr; ulje; so; pivo

Za ovo praznično posluženje valja imati svog kasapina. Onoga koji će od praseta odvojiti bubrežnjak u jednom komadu, a onda ga pažljivo otkostiti tako da se dobije veliki komad. Kao maramica.

Ova maramica se onda rasprostre po stolu, posoli, premaže sremskim punomasnim sirom, zaspe sa četvrt kile otkošćenih suvih šljiva i isto toliko sitnih šampinjona.

Sve se pažljivo uroluje, poveže kanapom kao paketić, spolja još posoliti i nežno položiti u nauljenu vatrostalnu posudu. Nalije se još sa rakijskom čašicom piva, poklopi (ili ako posuda nema poklopca zadihtuje aluminijumskom folijom) pa dva sata peče na 200 stepeni. Dok ne počne da rumeni, pa se posuda može otklopiti, meso zalije pivom i još malo zapeče.

Naravno, kanap se skida, pa rolovana mesna vekna iseče popreko na šnite. Prija kako topla, tako i hladna. Uz bio-salatu.

Reform torta

Jaja – **10** kom; šećer – **200** gr;
orasi – **200** gr; mleveni keks – **50** gr;
puter – **300** gr; prah šećer – **300** gr;
čokolada – **200** gr

Torta je izmenila – reformisala – mnoge ukuse, pa su na njoj odgajene čitave generacije onih što su smatrali da prave torte „nema bez bar deset jaja i kile oraha, a sve bez trunke brašna molim vas!“

Dakle: deset belanaca valja umutiti s 200 grama šećera, onda isto toliko mlevenih oraha i još 50 grama mlevenog keksa. Ovo se podeli na tri dela, pa ponaosob peče desetak minuta na 250 stepeni.

Fil se sprema tako što se 300 grama putera penasto umuti s isto toliko šećera u prahu, a onda smesi dodaju, lagano mešajući na pari (dakle na 100 stepeni), jedno po jedno žumance preostalo od belanaca za kore, a na kraju još i 200 grama otopljene čokolade.

Filuje se, naravno, kora, fil, kora, fil, kora, a na kraju se sve prelije glazurom od čokolade koja je istopljena s malo putera da kasnije ne bi pucala.

Da li je ovo sve samo nostalgija za prošlim vremenima; jesmo li danas u najboljem od svih vremena kada badnjaci bukte po trgovima i portama kao logorske vatre, čitaoci će morati sami da zaključe.